

Latviešu valodas
aģentūra

DIENNAŠĶIS

2022

Diennašķi ir 365 uzmundrinoši un izglītojoši sveicieni katrai 2022. gada dienai.

Tieši jums, diasporas skolotāji, esam sarūpējuši šo kalendāru, kura teksti noderēs arī darbā ar skolēniem. Latviešu valodas aģentūra augstu vērtē jūsu darbu – kopā un cits citu stiprinot, mēs paveiksim lielas lietas! Lai spara pilns Jaunais gads!

© Latviešu valodas aģentūra, Ascendum — 2020

© Latviešu valodas aģentūra, Ascendum,
aktualizēts teksts — 2021

Tekstu autore — Santa Remere, Džina Kārklīņa

Dzejas autori — Jānis Baltvilks, Rainis, Jānis Breicis, Rūdolfs Blaumanis, Jāzeps Osmanis, Māra Cielēna, Valdis Rūmnieks, Vladimirs Novikovs, Ojārs Vācietis, Indra Brūvere-Draulīene, Māris Čaklais, Leons Briedis, Fricis Bārda

Literārā redaktore, korektore — Aija Andersone

Dizainere — Laura Feldberga

Uz vāka izmantota Inetas Freidenfeldes glezna „Vasaras smarža”

JANVĀRIS — JAUNVĀRIS

1

Sestdiena

Jaungada diena

Laimnesis, Solvita, Solvija

Mūsu senči janvāri dēvēja par Sala vai Ziemas mēnesi. Ja janvārī danco odi, aug zāle un līst lietūs, tad būs vēss pavasaris. Ja janvāris auksts, jūlijs būs sauss un karsts. Ja ziemas laikā sapnī redz karstu vasaru, drīzumā var gaidīt jaunas ziņas.

JANVĀRIS

2

Svētdiena

Indulis, Iva, Ivis, Ivo

Uzmini mīklu! No vienas mutes visi ēd.

(Atbilde: karote)

Šī mēneša apņemšanās — vairāk uzzināt par veselīgiem un spēcinošiem latviešu ēdieniem!

JANVĀRIS

3

Pirmdiena

Miervalda, Miervaldis, Ringolds

Cilvēks aptuveni četrarpus gadus no savas dzīves pavada ēdot.

Vesels ēdis!

JANVĀRIS

4

Otrdiena

Spodra, Ilva, Ilvita

Ķimeņu tēja palīdz mazināt smaguma sajūtu, kad ieēsts par daudz vai ēdiens bijis par smagu un treknu.

JANVĀRIS

5

Trešdiena

Sīmanis, Zintis

Latviešu ticējums

Jā sapnī ēd rupjmaizi, bagāts būs.

JANVĀRIS

6

Ceturtdiena

Zvaigznes diena

Spulga, Arnita

Zvaigznes diena senajiem latviešiem bija svētki, kas apliecina saules atgriešanos, to sauc arī par Trejkungu un Atspīdēšanas dienu.

Ja Zvaigznes dienā neatspīd saule, tad vasara būs lietaina. Ja Zvaigznes dienas nakts ir ļoti gaiša un ir redzamas trīs spožas zvaigznes, nākamā vasara būs laba un auglīga.

JANVĀRIS

7

Piektdiena

Rota, Zigmārs, Juliāns, Digmārs

Latviešu valodā ir ļoti daudz krāšņu vārdu ēdelīga cilvēka raksturošanai: negausis, rīma, ēdelis, nesātis, bezgausis, lielēdājs, negauša, izēdājs, badakāsis, dižkuņģis, badeklis, caurbira, caurais maiss, rijējs, nepieēža, dižēdājs, ēslis, ķausis, ķemsis, lielvēderis, nerīša, zieķis, zoķis, daudzgribis, visgribis, alkatis, rāvējs.

JANVĀRIS

8

Sestdiena

Gatis, Ivanda

Mēles mežģis

Streb stipri karstu pupu putru tupus tupot.

JANVĀRIS

9

Svētdiena

Kaspars, Aksels, Alta

Izaudzēt vitamīniem bagātu ražu uz palodzes nemaz nav grūti! No sēklām audzē dīgstus — sinepes, zirņus, redīsus, kressalātus, kviešus, brokoļus. Sīpolu ievieto ūdenī, lai izaugtu sīpolloki.

JANVĀRIS

10

Pirmdiena

Dorisa, Tatjana

Vai tu zini, kas ir sils, vēris, gārša un damaksnis? Tie ir daži no Latvijas mežu tipiem. Silā aug priedes, vērī greznojas egles, gāršā — ozoli, oši, egles, bērzi un apses, bet damaksnī — priedes, egles un bērziņi. Starp citu, skuju kokus neizmanto karošu grebšanai, jo to koksne satur rūgtus sveķus.

JANVĀRIS

11

Otrdiena

Franciska, Smaida

Starp populārākajiem latviešu virtuves ēdieniem ir vārīti pelēkie zirņi ar ceptu speķi, rupjmaize, pīrāgi. Vai zināji, ka salināta rudzu rupjmaize, sklandrausis, Carnikavas nēģi, Latvijas lielle pelēkie zirņi, Jāņu siers un Rucavas baltais sviests iekļauts Eiropas Savienības Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā?

JANVĀRIS

12

Trešdiena

Reina, Reinholds, Reinis, Renāts

Vēders sāp, vēders sāp,
Vēderzāļu gribēdams;
Dod, māmiņa, sviest' ar maizi,
Tad vēders nesāpēs.

Latviešu tautasdziesma

JANVĀRIS

13

Ceturtdiena

Aira, Ārijs, Āris, Harijs

Janvārī Latvijā no siltām zemēm jau sāk atgriezties daži gājputni. Pirmie visbiežāk atlido ziemeļu gulbji, pēc tam vēlāk janvārī un februārī — lauku cīruļi, ķīvītes, dzērves un lauku baloži.

JANVĀRIS

14

Piektdiena

Raitis, Raits, Roberta, Roberts

Senie latvieši medu lietoja imunitātes stiprināšanai, kā arī cepot medus rausi un gatavojot miestiņus. Vai zināji, ka medus ir produkts, kas nebojājas? Arheologi ēģiptiešu kapenēs atstāto medu nogaršojusi, un tas joprojām bijis ēdams!

JANVĀRIS

15

Sestdiena

Felicità, Fēlikss

Kā senos laikos latvieši dēvēja gurķus?

A — mazie kabači,
B — leišu pipari,
C — krievu āboli,
D — zaļie bumbuļi.

(Atbilde: C — krievu āboli)

Latvijā gurķus ievada 15. gadsimtā no Krievzemes reizē ar burkāniem, pētersīļiem un mārrutkiem.

JANVĀRIS

16

Svētdiena

Lida, Lidiņa

Latviešu uzvārdi, kas saistīti ar virtuvi, — Cukurs, Etiķis, Ķīselis, Putra, Bļoda, Krūze.

JANVĀRIS

17

Pirmdiena

Dravis, Tenis

Cep, māmiņa, kukulīti,
Citu lielu, citu mazu:
Zēni gāja uz meitām,
Citi lieli, citi mazi.

Latviešu tautasdziesma

JANVĀRIS

18

Otrdiena

Antons, Antis, Antonijs

Dažādos Latvijas novados gatavoja dažādus tradicionālos ēdienus. Vidzemē vārīja grūbu putru — koču — un kartupeļu klimpas — klučkas. Latgalē gatavoja jauno biešu lapiņu zupu — batviņus, cepa biezpiena plāceņus — sirņikus. Zemgalei ir raksturīgs kartupeļu un gaļas sacepums — kuģelis, kā arī zirņu pikas. Savukārt Kurzemē — sklandrauši, ķiļķeni un bukstiņputra.

JANVĀRIS

19

Trešdiena

Andulis, Alnis

Pirmā pavārgrāmata latviešu valodā „Tā pirmā Pavāru Grāmata, no Vāces Grāmatām pārtulkota” izdota 1795. gadā. Tās oriģināls saglabājies tikai trīs eksemplāros.

2020. gadā krājums ar 414 receptēm un senvārdu paskaidrojumiem izdots atkārtoti.

JANVĀRIS

20

Ceturtdiena

1991. gada barikāžu aizstāvju
atceres diena

Aļģis, Aļģirds, Oļģerts, Orests

Šajā dienā piemin 1991. gada barikāžu laiku un traģiskos notikumus, kas aizsākās 13. janvārī Rīgā. Pusmiljons cilvēku vienojās protestā, lai stātos pretī padomju armijai un cīnītos par Latvijas neatkarību. 20. janvārī OMON specvienība mēģināja ieņemt Iekšlietu ministrijas ēku — bojā gāja pieci cilvēki.

JANVĀRIS

21

Piektdiena

Agne, Agnese, Agnija

Pirms cukura ienākšanas latviešu virtuvē par saldiem ēdieniem sauca tos, kas nebija ne skābi, ne sāļi. Piemēram, svaigu pienu, jo parasti to dzēra raudzētu, svaigus kāpostus, ko ierasti galdā cēla skābētus vai sautētus, un pat gaļu, ko ikdienā uzturā lietoja sālītu vai kūpinātu. Raksturīgi latviešu virtuves saldie ēdieni ir auzu ķīselis, brūkleņu ievārījums, melleņu klimpas, debesmanna.

JANVĀRIS

22

Sestdiena

Austris

Kartupelim Latvijā ir vairāk nekā 160 vārdu! Kurš iegaumēs vairāk no tiem!? Rācenis, guļba, karpelis, tupenis, pimpulis, pampālis, tupelis, kartups, kartpelis, topulis, buļba, bullis, buliks, bullītis, ķēpulis, buļvs, kartufelis, pentupelis, rācīns.

JANVĀRIS

23

Svētdiena

Grieta, Strauta, Rebeka

Latviešu ticējumi

Ja zvirbuļi janvārī pulcējas baros un trokšņo,
būs putenis un atkusnis.

Ja kaķis pat sala laikā guļ uz grīdas,
iestāsies silts laiks.

Ja kaķis guļot ņaud, būs stiprs sals.

JANVĀRIS

24

Pirmdiena

Eglons, Krišs, Ksenija, Egle

Vecos laikos ēdiens esot nevis novārījies, bet pievārījies klāt. Reiz viena skopa sieva salikusi katlīnā visādus labumus, bet ne daudz — tikai sev. Katliņš pievārījies pilns, un viņa nav varējusi visu apēst, tāpēc dūsmās nošķākusī: „Es taču gribēju maz, bet labu izvārīt!” Dieviņš, to izdzirdis, noskaities un licis no tā laika ēdienam katlā nevis vairs pievārīties, bet novārīties.

Latviešu tautas pasaka

JANVĀRIS

25

Otrdiena

Zigurds, Sigurds, Sigvards

Debesmannas recepte

200 g ogu, 200 g cukura, 100 g mannas, 1 l ūdens. Ogas aplej ar ūdeni, pievieno cukuru un uzvāra. Lēni berot, iemaisa mannu un uz lēnas uguns vāra piecas minūtes. Nedaudz atdzesē un vēl siltu sakuļ ar mikseri. Pasniedz ar aukstu pienu.

JANVĀRIS

26

Trešdiena

Latvijas Republikas starptautiskās
(*de iure*) atzīšanas diena

Agneta, Agnis, Ansis

1921. gada 26. janvārī Antantes Augstākā padome vienbalsīgi nolēma atzīt Latviju un Igauniju *de iure*. Piecas valstis — Lielbritānija, Francija, Japāna, Beļģija un Itālija — bija atzinušas Latvijas neatkarību bez jebkādiem ierobežojumiem.

JANVĀRIS

27

Ceturtdiena

Ildze, Ilze, Izolde

Pasaulē ir 7500 ābolu šķirnes. Ja cilvēks katru dienu apēstu pa ābolam no katras šķirnes, tad tikai pēc 20 gadiem viņš būtu pagaršojis tās visas!

JANVĀRIS

28

Piektdiena

Kārlis, Spodris

Latviešu ticējumi

Kas pie galda uz stūra sēž,
tam vēl septiņi gadi jāgaida precinieks.

Galdu nedrīkst ar roku slaucīt,
tad bads mājās.

JANVĀRIS

29

Sestdiena

Aivars, Valērijs, Bille

Kurā maltītē senie latvieši ēda silto ēdienu?

- A — brokastīs,
- B — launagā,
- C — vakariņās,
- D — visās ēdienreizēs.

(Atbilde: C — vakariņās)

JANVĀRIS

30

Svētdiena

Pārsla, Tīna, Valentīna

Ēdole ir apdzīvota vieta Kuldīgas novadā. Reiz barons uzcēlis pili, bet nezinājis, kā to nosaukt. Kādu dienu viņš braucis savu jaunuzcelto pili apskatīt un ceļā saticis zemnieku, kas ēdis olas. Barons prasījis, ko šis darot? „Ēd olas!” zemnieks atbildējis. Izteicienu barons nav sapratis, bet paturējis prātā un šo vietu nosaucis par Ēdoli.

Latviešu teika

JANVĀRIS

31

Pirmdiena

Tekla, Violeta

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

(Atbilde — labu apetīti!)

BRĀLIS — FEBRUĀRIS

1

Otrdiena

Brigita, Indra, Indars, Indris

Brāloties nozīmē būt tuvās, ļoti draudzīgās attiecībās. Par brāļošanos sauc arī tos priecīgos gadījumus, kad patvaļīgi tiek pārtraukta karadarbība un nodibinātas draudzīgas attiecības ar pretinieka karavīriem.

Februāra apņemšanās — vairāk domāt par attiecībām un kopā būšanu!

FEBRUĀRIS

2

Trešdiena

Sonora, Spīdola

Šodien ir Sveču diena — Svecaine jeb Grabenīca, Ziemas Māra, Vēja vai Govju diena. Sveču diena iezīmē ziemas vidu. Šajā dienā lietās sveces degot visgaišāk un izlietojas vistaupīgāk. Tam jābūt jautram pasākumam, jo, ja lējējs ir dusmīgs, sveces degot ar tumšu liesmu un sprakšķot!

FEBRUĀRIS

3

Ceturtdiena

Aīda, Ida, Vida

Februāri sauc arī par Sveču mēnesi. Ja Sveču mēnesī garas lāstekas, ziema būs gara. Auksts un sauss februāris sola karstu augustu. Ja februāris silts, tad pavasaris auksts, ja lietains — pavasaris un vasara slapji. Jo aukstāka februāra pēdējā nedēļa, jo siltāks laiks būs martā.

FEBRUĀRIS

4

Piektdiena

Daila, Veronika, Dominiks

Kāpēc februārī ir 28 vai 29 dienas? 45. gadā pirms mūsu ēras Romas imperatora Gaja Jūlija Cēzara laikā astronomi aprēķināja, ka gads ir mazliet garāks un tajā ir nevis 365 dienas, bet gan 365,242. Tā kā gadu par ceturtdaļu pagarināt nav iespējams, Jūlijs Cēzars vienu dienu pievienoja katram ceturtajam gadam, radot 29. februāri.

FEBRUĀRIS

5

Sestdiena

Agate, Selga, Silga, Sinilga

Rotaļa „Brāļošanās”

Diviem aizsien acis. Pa vidu noliek solu, kur pieturēties. Katram dalībniekam rokās ir grīstē saritināts dvielis vai šalle. Viens jautā otram: „Kur tu esi, brāl?” Otrs atbild: „Tepat jau esmu!” Jautātājs pēc atbildes izskanēšanas mēģina otram trāpīt ar savu sitamo. Tas, kuram trāpa, dod ķīlu.

FEBRUĀRIS

6

Svētdiena

Dace, Dārta, Dora

Metēņi ir vieni no latviešu gadskārtu svētkiem, kas tradicionāli tiek svinēti 6. februārī. Tie ir pavasara gaidīšanas svētki, viduspunkts starp Ziemassvētkiem un Lieldienām. Tradicionāli galdā tika likta cūkas galva un plāceņi. Metēņos gāja budēļos — jo tālāk šajā dienā ciemojas, jo labāka raža gaidāma vasarā.

FEBRUĀRIS

7

Pirmdiena

Nelda, Rihards, Ričards, Rišards

Brāļi, mani brālīši,
Es brāļu māsa;
Kā liepa līgoju
Brālīšu vidū!

Latviešu tautasdziesma

FEBRUĀRIS

8

Otrdiena

Aldona, Česlavs

Latvijā kopš seniem laikiem imunitātes stiprināšanai februārī vāc meža aveņu lakstus un savvaļas upeņu zariņus, kas aug upju krastos. Lakstus un zariņus sagriež, aplej ar karstu ūdeni, bet nevāra, lai būtu vislabākā garša un aromāts.

FEBRUĀRIS

9

Trešdiena

Apolonija, Simona

„Trīs brāļi” ir vecākais dzīvojamo namu komplekss Rīgā. Tas atrodas Vecrīgā, Mazajā Pils ielā 17, 19 un 21. Pirmā ēka celta ap 1490. gadu, pārējās divas — 1646. gadā un 17. gadsimta otrajā pusē. Cieši kopā sakļāvušos namus jau senos laikos dēvēja par Trim brāļiem, un leģenda vēsta, ka tos tiešām uzcēluši vienas ģimenes vīrieši.

FEBRUĀRIS

10

Ceturtdiena

Paulīne, Paula, Jasmīna

Sakāmvārdi par vecākiem un bērniem

Ābols no ābeles tālu nekrīt.

Jaunie putni veco putnu dziesmu dzied.

Māte bērnam iedod ceļa
maizi, tēvs — ceļa spieķi.

FEBRUĀRIS

11

Piektdiena

**Starptautiskā sieviešu un meiteņu
diena zinātnē**

Laima, Laimdota

Šodien visā pasaulē atzīmē Starptautisko sieviešu un meiteņu dienu zinātnē. Zinātnes un tehnoloģiju jomā joprojām pastāv dzimumu nevienlīdzība — visā pasaulē mazāk nekā 30% zinātnē strādājošo ir sievietes. Tikai piecās ES valstīs sieviešu zinātnieču ir vairāk nekā vīriešu — Lietuvā (57%), Bulgārijā un Latvijā (53%), Portugālē (51%) un Dānijā (nedaudz virs 50%).

FEBRUĀRIS

12

Sestdiena

Karlīna, Līna

Uzmini mīklu!

Citam kalpo, pats sevi tērē.

(Atbilde: svece)

Senos laikos latviešiem sveces bija materiālās labklājības un turības pazīme. Svētkiem sveces lēja prāvākas, lai tās ilgāk degtu.

FEBRUĀRIS

13

Svētdiena

Malda, Melita

Latvieši senos laikos sievas zaguši — tautietis ar saviem biedriem ielauzies izraudzītās meitas sētā un to aizvedis. Taču aizvedēji varēja arī vienoties ar saimes tēvu par samaksu. Tad ģimene deva līdzīgu pūru — meitas darinātos adījumus, tērpus, rotas, arī lopus. Tā ar laiku zagšanas vietā ieviesās pirkšana, un līgava kļuva par precī. No tā cēlies vārds „precēt”.

FEBRUĀRIS

14

Pirmdiena

Valentīndiena

Valentīns

Izpēti savas dzimtas ciltskoku! Latvijas Valsts vēstures arhīvs izveidojis datu bāzi, kurā atrodamas ieskenētas dažādas baznīcu grāmatas līdz 20. gs. sākumam, Viskrievijas tautas skaitīšanas 1897. gada dokumenti, dvēseļu revīzijas un citi dokumenti. Uzzini par savu dzimtu vairāk www.raduraksti.arhivi.lv/!

FEBRUĀRIS

15

Otrdiena

Aloizs, Alvis, Olafs, Olavs

Mēles mežģis

Mana mazā nama galā manāms mālājs
lāmām platām,
Tālab atkal mazā Māra mājās pārnāk
basām kājām.

Vakar mana māsa Alma
tava brāļa kāzās gāja,
Tagad mājās pārnākdama,
stāsta garas pasakas.

FEBRUĀRIS

16

Trešdiena

**Lietuvas Republikas
neatkarības diena**

Džuljeta, Jūlija

Februāri dēvē arī par Vilku mēnesi. Latvijā zvēru pasaulē februāra vidū ir neliela rosība. Staltbriežu bulļi sāk mest ragus, vilkiem un lapsām sākas rieta laiks, bet jenoti beidzot ir sagaidījuši aukstumu un dodas īslaicīgā miegā. Diezgan labi jūtas aļņi, jo viņi ir aizņēmti ar žagaru graušanu.

FEBRUĀRIS

17

Ceturtdiena

Donats, Konstance

Vai zināji? Istabas slaucīšana vienmēr jāsāk no kreisā stūra uz istabas vidu, tas nodrošina veiksmi. Pēc mājas uzkopšanas slotā jāliek ar kātu uz leju — kreisajā stūrī pie mājas sliekšņa. Tas atbaida ļaunus cilvēkus un nes bagātību, vēsta latviešu ticējumi.

FEBRUĀRIS

18

Piektdiena

Kintija, Kora

Krustabas bija pirmais lielais gods, kad devītajā dienā pēc dzimšanas bērnam tika dots vārds. Vārda došana apliecināja uzņemšanu dzimtā. Krustabu nosaukums atvasināts no vārda „krusts”, jo krustabu rituālā, zvērot pret krustu, kūmas solās sargāt bērnu. Latviešiem krusts bija svētības un aizsardzības zīme. Pāde — krustāmais bērns; dižais kūma jeb vedējs — krusttēvs; dižā kūma, vārda kūma jeb vārda doša — krustmāte.

FEBRUĀRIS

19

Sestdiena

Zane, Zuzanna

Rotaļa „Tēva nav mājās”

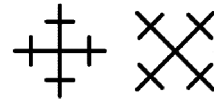
Dalībnieki sēž aplī un dzied: „Tēva nav mājā, tēva nav mājā, bet, kad pārnāks, visus pār mācīs!” Vadītājs ar slotu iet pa iekšpusi un ar slotu piesit kādam no sēdētājiem priekšā uz grīdas. Tam jāceļas, jāstājas vadītājam aiz muguras un jāsoļo līdzi, turoties pie pleca vai jostas. Vadītājs savāc daudzus dalībniekus, ved kolonnu un kādā brīdī iesaucas: „Tēvs mājās!” Tad katrs steidz apsēsties brīvā vietā. Tas, kurš paliek beidzamais, ir nākamais vadītājs.

FEBRUĀRIS

20

Svētdiena

Smuidra, Smuidris, Vitauts

Māras krusts — zīme cieši saistīta ar uguni, māju un auglību, jo Māra ir ģimenes pavarda sargātāja un sievietes aizbildne. Senie latvieši ticēja, ka visa materiālā pasaule, tostarp maize, uguns un tās saglabāšana, ir Māras pārziņā. Krustu vilka uz maizes klaipiņa un vakarā ievilka pavarda pelnos, lai uguns ar Māras svētību neizdzistu līdz rītam.

FEBRUĀRIS

21

Pirmdiena

Dzimtās valodas diena

Ariadne, Eleonora

Šodien visā pasaulē ir Dzimtās valodas diena! Pasaulē kopā ir vairāk nekā 6700 valodu, taču tikai aptuveni 200 valodām to runātāju skaits sasniedz miljonu. Ap 3000 pasaules valodu runātāju skaits nepārsniedz tūkstoti. Latviešu valodā runā apmēram divi miljoni cilvēku. Esi viens no viņiem — glabā latviešu valodu dzīvu un nodod to nākamajām paaudzēm!

FEBRUĀRIS

22

Otrdiena

Recepte „Saldā desa”

Sadrupina 180 g cepumu, pievieno sasmalcinātu marmelādi. Katliņā iesit 1 olu un uz lēnas uguns silda, pievienojot 90 g sviesta un 4 tējkarotes cukura. Maisot pievieno 10 tējkarotes kakao. Masu sajauc ar cepumiem un marmelādi, veido garenu kukulīti, ko ietin pārtikas plēvē vai folijā un liek ledusskapī uz vismaz 3 stundām.

Ārija, Rigonda, Adrians, Adriāna, Adrija

FEBRUĀRIS

23

Trešdiena

Almants, Haralds

Latvieši vecvecākus sauc dažādi: vectēvs, vectētiņš, vekaistēvs, opis, opaps, ģeds, tēva vai mātes tēvs; vecāmāte, vecmamma, vecāmamma, ome, oma, omamma, baba, babiņa, tēva vai mātes māte. Kā tavā ģimenē sauc vecvecākus?

FEBRUĀRIS

24

Ceturtdiena

Diāna, Dina, Dins

Šajā dienā senie latvieši svinēja Matīsa jeb Kukaiņu vai Kustoņu dienu. Ko tajā dienā gatavo, to kukaiņi saēd. Un, kur kāds tajā dienā ko mājās ieved un noliek, tajā vietā vasarā mūžam čūskas guļot. Ja kāds tajā vakarā uguni istabā ienes, tad vasarā brīnum niknas mušas esot. Bet, ja šajā dienā ceptu cūkas gaļu ēdot, tad tajā vasarā nevienu čūsku neredzot. Ja Matīsa dienā ir ledus — tas lūst, ja nav — tas rodas.

FEBRUĀRIS

25

Piektdiena

Alma, Annemarija

Latviešu ticējumi

Ja sveci dedzina abos galos,
tad nedzird zagļus nākam.

Ja svece deg vienādi, bez sprakšķēšanas,
tad gaidāms jauks laiks.

Spilgta sveces liesma ar sprēgāšanu
nākotnē sola izpriecas.

FEBRUĀRIS

26

Sestdiena

Aurēlija, Evelīna, Mētra

Rotaļa „Ādamam bij’ septiņ’ dēli”

Dalībnieki iet pa apli un dzied: „Ādamam bij’ septiņ’ dēli, septiņ’ dēli. Ne tie ēda, ne tie dzēra, ne tie zin, kas jādara. Visi dara tā!” Vidū stāvošais izpilda kustību, kas visiem jāatkārto. Kas kustību pareizi vai laikus neatkārto, dod ķīlu vai ķīlas vietā iet vidū rādīt nākamo kustību.

FEBRUĀRIS

27

Svētdiena

Andra, Līva, Līvija

Radu rakstu nosaukumi: znots — meitas vīrs; vedekla (arī jaunuve) — dēla sieva; svainis (arī švāģeris) — sievas vai vīra brālis, māsas vīrs; svaine (arī ietaļa) — sievas vai vīra māsa; mārša — brāļa sieva; dieveris — vīra brālis; ķelavainis (arī svainis) — sievas māsas vīrs.

FEBRUĀRIS

28

Pirmdiena

Justs, Skaidra, Skaidrīte

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

(Atbilde: ģimene)

MARTS — STARTS

1

Otrdiena

Ilgvars, Ivars

Marts ir lielisks mēnesis jauniem sākumiem, tīrībai domās, darbos un mājās. Baltā krāsa latviešu folklorā ir tikumības, šķīstības un gaismas zīme.

Šī mēneša apņemšanās: uzsākt vienu jaunu lietu. Tai nav jābūt lielai iecerei — var sākt katru dienu mācīties pa jaunam vārdam vai audzēt uz palodzes sīpollokus.

MARTS

2

Trešdiena

Laila, Lavīze, Luīze

Šodien atzīmē Pelnu dienu, kuras nosaukums cēlies no pelnos ierušinātas uguns, ko ņēma līdzī, kad devās līst līdumus jauniem tīrumiem. Pieaugušie dēli izgāja savā dzīvē, un dzīvesvietas mainīja arī „gājēju” puīši un meitas. Uz atvadām palicēji meta tiem pakaļ pelnus — lai izput visas pērnās nelaimes un slinkums! Šajā dienā cepa pelnu plāceni — miežu un kaņepju maizes kukuli pelnos.

MARTS

3

Ceturtdiena

Marts, Tālavš, Tālis

Jānis Baltvilks
Mīkla

Apakšā: dram, drim,
Žvāk, žvīk, pī, pū!
Augšā: grū, grū!

(Atmiņinājums: dzērves lido pāri pilsētai)

MARTS

4

Piektdiena

Alise, Auce, Enija

Laimas slotiņa ir senlatviešu spēka zīme, kas aizslauka visu nevēlamo, sargā no ļauna, palīdz beigt vienu dzīves posmu un sākt nākamo.

MARTS

5

Sestdiena

Aurora, Austra

Latvijā populāra ir putnu vērošana un būrišu izgatavošana. Latvijas Ornitoloģijas biedrības mājaslapā www.lob.lv ir aprakstīts un uzzīmēts, kā pareizi izgatavot un uzstādīt putnu būri. Gan mazajām zīlītēm, mušķērājiem, strazdiem, cielvām, gan lielākajiem – pūcēm, apodziņiem, un meža baložiem.

MARTS

6

Svētdiena

Centis, Gotfrīds, Vents

No Raiņa dzejoļa „Ziemas kauja”

Ziema, ziema, ziemelītis,
Garas nakts gulētāji, —
Gulēdami nemanīja,
Kā atnāca pavasaris.

MARTS

7

Pirmdiena

Ella, Elmīra

Cilvēks ar apaviem pārnēsā dažādas augu sēkliņas. Pārbaudi to! Staigājot pa mežu vai lauku, uzvelc vecas zeķes pāri kurpēm. Pēc tam šīs zeķes iestādi traukā ar tīru augsni. Pēc desmit dienām no zeķēm izdīgs dažādi asniņi.

MARTS

8

Otrdiena

Starptautiskā sieviešu diena

Dagmāra, Marga, Margita

Šodien ir Starptautiskā sieviešu solidaritātes diena. Šīs dienas pirmsākumi meklējami ASV cīņās par sieviešu tiesībām. Daudzus gadus Latvijā šo dienu oficiāli nesvinēja, jo cilvēkiem tā asociējās ar Padomju Savienības okupācijas laiku un sarkanām tulpēm. Šobrīd šo dienu Latvijā atzīmē līdzīgi kā citur pasaulē — pievēršot uzmanību dzimumu līdztiesības jautājumiem.

MARTS

9

Trešdiena

Ēvalds

Latviešu ticējums vēsta: ja marts un aprīlis padevies auksts, tad maijs būs ļoti silts. Taču, ja kaķis martā saulē sildās, tad aprīlī tas līdīs uz krāsns. Ja martā ir pērkons, tad būs labs ogu un siena gads, ja miglas — gaidāma slapja vasara.

MARTS

10

Ceturtdiena

Laimrota, Liliāna, Silvija

Latviešu folklorā martu sauc par Sērsnu mēnesi. Marts ir pirmais pavasara mēnesis, taču to dēvē arī par priekšpavasari. Ziema vēl nav atkāpusies, un šajā laikā veidojas sērsna — blīva un cieta sniega virskārta, kas rodas pēc neliela atkušņa vai silta laika perioda, sasalstot mitram sniegam.

MARTS

11

Piektdiena

Agita, Konstantīns

Mēles mežģis

Tīram tītaram tīra taurīte, trokšņainam
traktoram trauciņš tukšs.

MARTS

12

Sestdiena

Aija, Aiva, Aivis

Rotaļa „Ceļojošā slotiņa”

Dalībnieki stāv aplī, tur rokas aiz muguras un pa apļa aizmuguri laiž apkārt slotiņu. Viens atrodas apļa vidū. Kad viņš ir novērsies, kāds no apļa mēģina tam paskrāpēt muguru ar slotiņu. Ja vidū stāvētājs to notver, abi mainās vietām.

MARTS

13

Svētdiena

Balvis, Ernests

Razga, strupene, stupe — tie visi ir slotas apzīmējumi. Vai zināji, ka par ciema slotu sauc cilvēku, kurš bieži iet pie kaimiņiem un tenko? Bet vēja slotā jeb raganu slotā ir zaru sabiezējumi un saaugumi koka vainaga zaros.

MARTS

14

Pirmdiena

Matilde, Ulrika

Jānis Breicis

Mīkla

Kas no jums mani nezina –
Līdzinos pēc skata ezim,
Bet uz adatām es nesu
Tievu, garu, baltu desu.

Ja tu muti tīru, glītu
Vienmēr vēlies sev,
Tad ik vakaru un rītu
Esmu rokā tev!

(Atbilde: slotā)

MARTS

15

Otrdiena

Amalda, Amilda, Imalda

Pirts rituāli latviešu folklorā saistās ne tikai ar auguma kopšanu un tīrību, bet arī ar atjaunošanos, domu attīrīšanu. Rituālus un pirts slotu siešanas noslēpumus nodeva no paaudzes paaudzē. Tā kā pirts bija vistīrākā telpa no visām, tur notika arī dzemdības.

MARTS

16

Trešdiena

Guntars, Guntis, Guntris

Marta vidū Latvijā pirmie mazuļi dzimst āpšiem, pelēkajiem zaķiem, meža cūkām un arī roņiem. Šajā laikā šķiļas kraukļi, klinšu un jūras ērgļi. No ziemas miega palēnām sāk mosties jenoti, eži un lāči. Pavisam siltās un saulainās dienās gaisā jau lidinās mušas, bites un tauriņi, dīķos iekurkstas vārdes, bet piesaulītē gozējas ķirzakas un čūskas.

MARTS

17

Ceturtdiena

Gerda, Ģertrūde

Pavasari, pavasari,
Ko tu man atnesīsi?
Atnesīšu siltu laiku,
Baltu rožu vainadziņu.

Latviešu tautasdziesma

MARTS

18

Piektdiena

Adelīna, Ilona

Latviešu ticējums

Uzkopt māju, mazgāt grīdas vai kārtot
istabas pēc saulrieta ir aizliegts,
jo tas var piesaukt nelaimes mājoklī un
strīdus ģimenē.

MARTS

19

Sestdiena

Jāzeps, Juzefa

Uzmini mīklu!

Maza, maza jumpraviņa
ik rītu pa grīdu danco.

(Atbilde: slota)

MARTS

20

Svētdiena

Irbe, Made

Rūdolfs Blaumanis
Mazās Martas dziesma

Māmiņ, mīļo māmiķīti,
Nāc un paskaties tu ar':
Dārzā pirmo vijolīti
Uzplaukušu redzēt var.

Pašā vidū tai no zelta
Tāda maza, maza sirds
Un, no rīta rasas smelta,
Viršū skaista zīle mirdz.

MARTS

21

Pirmdiena

Mūsu senči šajā dienā atzīmēja Benedikta jeb Lielo Kukaiņu dienu. Šie ir pavasara saulgrieži, mostas kukaiņi un dzīvnieki. Šajā dienā nav ļauts nest mājās ne malku, ne žagarus, lai mājās nenāktu čūskas. Rīta agrumā avotā jāmazgā seja, lai gaišs vaigs un mundrs prāts līdz nākamajiem pavasara saulgriežiem.

Benedikts, Benedikta, Dzelme, Una, Unigunde

MARTS

22

Otrdiena

Tamāra, Dziedra, Gabriels, Gabriela

Ūdens kļiņģeru recepte

Rauga mīklu sadala vienādās daļās, veido gredzenus vai astoņnieka formas kļiņģerus, atstāj 30 minūtes uzrūgt. Pēc tam iegremdē kļiņģerus verdošā sālsūdenī uz 30 sekundēm, līdz tie uzpeld. Tad kāрто uz plāts, pārziež ar sakultu olu un ķimenēm vai sezama sēkliņām. Cep 200 grādos 15–20 minūtes, līdz kļiņģerīši kļūst zeltaini brūni.

MARTS

23

Trešdiena

Mirdza, Žanete, Žanna

Kļavu sula attīra organismu un uzlabo vielmaiņu. Kļavu sulas tecināšanas laiks ir ļoti īss, Latvijā tas parasti ir mēnesi pirms bērzu sulu tecināšanas laika — agrā pavasarī, visbiežāk martā. Sula visvērtīgākā ir četras stundas pēc tecināšanas.

MARTS

24

Ceturtdiena

Izidors, Kazimirs

Jāzeps Osmanis

Neredzamais stiprinieks

Ko ar kājām panākt nevar spēt?

Ko ar rokām nevar noturēt?

Kas mākoņos pašķir plaisu?

Kas cepuri nes pa gaisu?

(Atbilde: vējš)

MARTS

25

Piektdiena

**Komunistiskā genocīda upuru
piemiņas diena**

Māra, Mārīte, Marita, Mare, Ģedimins

25. martā svinama Māras diena, saukta arī par Kāpostnīcu, Kāpostmāru, Pavasara Māru, Kustoņu Māru vai Atmosdas dienu. Māras dienā atzīmēja dabas mošanos no ziemas miega. Lācis, kurš Mārtiņos aizgājis gulēt ziemas miegu, Māras dienā ceļas augšā, tāpēc arī ļaudīm šajā dienā jāmostas pirms saullēkta, lai lācis neatdod savu miegu un cilvēks nebūtu visu gadu miegains.

MARTS

26

Sestdiena

Eiženija, Ženija

Atmini mīklas!

Kādu postu mīl zaķi?

Kādu otiņu var slaukt?

Kādas vecītes aug mazumā?

(Atbilde: Kāpostu, gotiņu, svecītes)

MARTS

27

Svētdiena

Gustavs, Gusts, Tālrīts, Saulis

Teātra diena! Latvijā pirmais teātris dibināts 1782. gadā — tas ir Rīgas Vācu teātris, kur par kapelmeistaru strādājis pats Rihards Vāgners. Pirmais pašu latviešu iestudētais uzvedums — Šillera „Laupītāji” — tika izrādīts 1818. gadā Dikļu muižas šķūnī. 1918. gadā Latvijas Nacionālā teātra ēkā tika proklamēta Latvijas Republika.

MARTS

28

Pirmdiena

Pūpolsvētdiena

Ginta, Gunda, Gunta

Rotaļa „Ripu sišana”. Ripa simbolizē sauli, tādēļ šo spēli parasti spēlē pavasarī. Senos laikos izmantoja izzāgētu koka ripu, mūsdienās var lietā likt arī hokeja ripu. Spēlētāji visi reizē ar koka kūju pa lauku uz priekšu sit ripu. Uzvar tas, kurš pirmais pārdzinis ripu pāri noteiktai finiša līnijai pretējās puses galā.

MARTS

29

Otrdiena

Agija, Aldonis

Latvieši kopš seniem laikiem pratuši ārstēties ar dabas veltēm. Pavasarī vāc pumpurus — bērzu, priežu, apšu, papeļu. Tēja no priežu pumpuriem palīdz pret klepu un stiprina imunitāti. 2 ēdamkarotes pumpuru aplej ar 1 litru ūdens, vāra 10 minūtes zem vāka uz lēnas uguns, nostādina 30 minūtes. Lai dažādotu garšu, tējai var pievienot citrona vai apelsīna miziņu.

MARTS

30

Trešdiena

Ilgmārs, Nanija

Rotaļa „Kripata, krapata”

Vadītājs apla vidū skaita: „Kripata, krapata!” Visi iet pa apli vadītāja uzdotajā tempā. Kad vadītājs saka: „Stāt!” — visiem jāsasīngst tādā pozā, kādā apstājušies. Kurš nepaspēj to izdarīt, nāk vidū par vadītāju. Vadītājs var likt gan pietuities, gan palēkties, gan izpildīt citu darbību.

MARTS

31

Ceturtdiena

Atvars, Gvido

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

(Atbilde: pūpoli)

PIL-PIL-APRIL!

1

Piektdiena

Joku diena

Dagne, Dagnis

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

(Atbilde: aprīl, april)

APRĪLIS

2

Sestdiena

Irmgarde

Aprīli senie latvieši sauca par Sulu mēnesi. Zeme vairs nav sasalusi, un, pirms kokiem izplaukušas lapas, urbj sulas, kas stiprina veselību un attīra organismu. Pazīstamākā ir bērzu sula. Bērzs ūdeni ņem no zemes dziļēm — plūstot pa bērzu, tas bagātinās ar minerālvielām un ogļhidrātiem. Vērtīgākā sula ir tikko pēc tecināšanas. Sulu beidz tecināt, kad sāk plaukt pumpuri.

Šī mēneša apņemšanās: neaizmirst regulāri padzerties!

APRĪLIS

3

Svētdiena

Daira, Dairis, Daiva, Daivis

Latvieši bērzu sulas ne tikai dzer svaigas, bet arī raudzē, lai kā dzirkstošu limonādi dzertu vasarā. Rūgšanu var ierosināt ar produktiem, kas satur rauga sēnīti, piemēram, ar rozīnēm, jaunajiem upeņu dzinumiem, rudzu miltiem un maizi. Garšas uzlabošanai izmanto citronu, citronskābi, krustnagliņas un citas garšvielas. Kamēr ierūgst, bērzu sulas 3—4 dienas uzglabā istabas temperatūrā, bet pēc tam pārvieto uz pagrabu.

APRĪLIS

4

Pirmdiena

Ārvalda, Ārvalds, Ārvaldis, Herta, Valda

Latvijā šajā laikā no ziemas guļas mostas aukstumizturīgie rāpuļi: pļavu ķirzaka, glodene, odze, zalktis. Sākotnēji tos pamanīt izdodas diezgan reti, parasti siltākās dienās. Jaunuļi šomēnes dzimst āpšiem, sermuļiem, vairāku sugu grauzējiem un zaķiem. Aprīlī ģimenes pieaugums gaidāms arī lielākajai daļai mežacūku.

APRĪLIS

5

Otrdiena

Aivija, Vidaga, Vija

Veido herbāriju no pavasara ziediem! Savāktos augus, lapas un ziedus kaltē aptuveni divas nedēļas, izkārtotus starp papīra salvetēm un paliktus zem grāmatām vai cita smaguma. Izkaltētos augus līmē uz papīra lapas, veidojot skaistas kompozīcijas un apsveikuma kartītes. Latvijā šobrīd zied mālļēpes, vizbulītes, lazdas, zalktenes, kārkli, blīgzņas, alkšņi un apses.

APRĪLIS

6

Trešdiena

Dzinta, Filips, Vīlps, Zīnta

Jānis Baltvilks

Nedēļa

Pirmdien nosirmoja ķirmis.

Otrdien odi godāja kodes.

Trešdien eži pukšķēja mežā.

Ceturtdien seteri trenkāja teterus.

Piektdien gliemezis iesāka tiepties.

Sestdien sams nolēma atvarā mesties.

Svētdien to visu es varu jums vēstīt.

APRĪLIS

7

Ceturtdiena

Helmut, Zina, Zinaīda

Kurcumi ir latviešu vecvārds, kas apzīmē bērzu sulas un putas. Kurcums ir arī ciems Daugavpils novadā, Latgalē. Par kurcumiem jeb kurciemiem sauc arī ķekatas jeb budēļus, jo ļaudis, kas maskojušies par lāčiem, kazām, āžiem, vilkiem, gājuši taujādami: „Kur ciemi, kur ciemi?”

APRĪLIS

8

Piektdiena

Dana, Dans, Danute, Edgars

Latviešu ticējums

Kāds laiks 8. aprīlī,
tāds pats būs 8. oktobrī, un otrādi.

APRĪLIS

9

Sestdiena

Alla, Valērija, Žubīte

Aprīlis Latvijā ir Putnu dienu mēnesis. Latvijas Dabas fonds pavasarī organizē tiešraides no putnu ligzdām. Jūras ērgļu, ūpju, zivjērgļu, melno stārķu, mazo ērgļu un vīstus vanagu ikdiena, prieki un bēdas — lieliska iespēja vērot dabas norises savā mājoklī! Tiešraides vērojamas Latvijas Dabas fonda mājaslapā un „YouTube” kanālā, kā arī www.dabasdati.lv.

APRĪLIS

10

Svētdiena

Anita, Anitra, Annika, Zīle

Pūpolsvētdienas rītā jāsaplūc pūpoli un jāmodina mājinieki, perot viņus ar pūpolu slotiņu un sakot: „Virbo! Virbo! Apaļš kā pūpols! Veselība iekšā, slimība ārā!” Pūpolsvētdiena galdā liek apaļus ēdienus — zirņus, pupas un miežu biežputru ar sviesta actiņu kā saulīti viducī.

APRĪLIS

11

Pirmdiena

Hermanis, Vilmārs

Latviešu ticējums vēsta — ja aprīlis sākas ar ledu, tad beidzas ar medu. Tas nozīmē, ka aprīļa beigās ziedošajos augos bites jau varēs atrast nektāru. Ja aprīlī pērkons, būs silta vasara un bagāta riekstu raža. Silts marts ir priekšvēstnesis aukstam un pat puteņainam aprīlim. Un, lai arī aprīlī ziemeļvējš var atnest cīruļputeni un salu, vidēji tas ir siltāks par martu, bet vēsāks par maiju.

APRĪLIS

12

Otrdiena

Ainis, Jūlijs

Latvieši, apgūstot dabas veltes, ir novērtējuši arī alkšņa sulu. Šo koku dēvē par skopuli, jo sulas tecēšanas brīdis ir īss, toties sula ir vērtīga un iedarbīga. Pat mazā daudzumā alkšņu sula uzlabo gremošanu, veicina aknu darbību, stiprina kaulus un locītavas, mazina iekaisumus. Zinātāji saka — alksnī jāurbj starp kļavu un bērzu sulu laiku, kad vietām vēl palicis pēdējais sniegs.

APRĪLIS

13

Trešdiena

Egils, Egīls, Nauris

Krāsosim olas dabīgi! Dzeltenu krāsu iegūst no kurkumas; sarkanu — no biešu sulas; zaļu — no spinātiem, zelmeņa vai piparmētras; zilu — no sarkanā kāposta, mellenēm; brūnu — no sīpolu mizām, melnās tējas; melnu — no netvaicētiem melnajiem rīsiem. Lai iegūtu spilgtāku krāsu, 1 l ūdens pievieno 1 ēdamkaroti etiķa. Lai olas neplīstu, ūdenim pieber sāli. Lai olas skaisti spīdētu, pēc krāsošanas tās ieziež ar eļļu vai sviestu.

APRĪLIS

14

Ceturtdiena

Gudrīte, Strauja

Māra Cielēna
Bērziņa bērniņš

„Uzvīlcis jaunu krekliņu,
Bērziņa bērniņ,
Kurp iesi tu?”

„Uz vasaru.”

„Paga! Lūdzu, ņem līdzī
Arī cilvēka sīci!”

APRĪLIS

15

Piektdiena

Lielā piektdiena

Aelita, Gastons

Uzmini mīklu!

Reiz auga četri bērzi, katram bērzam bija četri vareni zari, uz katra šī zara auga četri mazi zariņi, uz katra šī mazā zariņa auga pa četriem čiekuriem. Cik čiekuru bija kopā?

(Atbilde: nečik, jo bērzos čiekuri neaug.)

APRĪLIS

16

Sestdiena

Alfs, Bernadeta, Mintauts

Mēles mežģis

Karsts kartupelis kratās ķirsī,
kamēr krupis krāmē krēmšnites.

APRĪLIS

17

Svētdiena

Pirmās Lieldienas

Rūdis, Rūdolf, Viviāna

Šodien Lieldienas! Kas augstu šūpojas, tam odi vasarā nekodīs! Kas olu bez sāls ēd, tas visu vasaru daudz melos! Kas uzvar olu kaujā, tas dabū pretinieka olu!

Lieldienu rotaļa „Vistiņu ķeršana”. Vienam aizsien acis. Tas nu prasa: „Kur tu mani vedīsi?” — „Uz cūkkūtiņu putru ēst.” — „Vai karote ir?” — „Meklē pats!” Tad visi bēg, bet ķērējs lūko kādu sagūstīt.

APRĪLIS

18

Pirmdiena

Otrās Lieldienas

Jadviga, Laura

Ko darīt ar neapēstajām Lieldienu olām?

Uzmeistaro „Valmieras salātus”, sarīvējot olas kopā ar marinētu gurķi, sieru un pievienojot majonēzi, tomātu mērci.

Pasniedz olas ar mazzālītu lasi, rukolu un pesto.

Pagatavo pildītas olas ar siļķi vai tunci.

Gatavo salātus no olām, zilā siera, riekstiem, vistas gaļas un lapu salātiem. Atceries: pēc vārīšanas olas jāapēd nedēļas laikā!

APRĪLIS

19

Otrdiena

Fanija, Vēsma

Liepu sula ir vissaldākā no Latvijā augošo koku sulām, tajā ir 2% cukura. Šī sula ir mazāk pazīstama, bet tikpat vērtīga kā bērzu un kļavu sula, labs dabisko cukuru un mikroelementu avots. Tā dod enerģiju un stimulē vielmaiņu. Ieteicams dzert uzreiz pēc tecināšanas.

APRĪLIS

20

Trešdiena

Mirta, Ziedīte

„Ap-jūn-se-no!” Dienu skaitu pa mēnešiem visvieglāk atcerēties šādi: pārsvarā mēnesī ir 31 diena, februārī ir 28 vai 29 dienas, bet 30 dienas ir aprīlī, jūnijā, septembrī, novembrī — „ap-jūn-se-no”!

APRĪLIS

21

Ceturtdiena

Anastasija, Mārgers

Uzmini mīklu!

Māte dusmīga, tēvs bargs, dēls labs,
meita skaista un mīlīga.

(Atbilde: gadalaiki —
rudens, ziema, pavasaris, vasara)

APRĪLIS

22

Piektdiena

Zemes diena

Armanda, Armands

22. aprīlis ir starptautiskā Zemes diena, kurā cilvēki tiek mudināti padomāt par savu atbildību pret mūsu planētu — vietu, kur mēs dzīvojam visi kopā. Jau kopš 1970. gada visā pasaulē tiek pievērsta uzmanība tam, ka mēs tērējam vairāk resursu, nekā planēta spēj mums nodrošināt. Arī Latvijā aktīvi darbojas vides aizsardzības organizācijas, aicinot cilvēkus veikt videi draudzīgākas izvēles.

APRĪLIS

23

Sestdiena

Georgs, Jurgis, Juris

Šajā dienā senie latvieši godināja gaismas un pavasara dievību, zirgu un bišu aizgādni Ūsiņu. Ūsiņa dienu sauc arī par Jurgiem vai Zirgu dienu. Pagatavo tradicionālo Ūsiņa dienas ēdienu — pantāgu! Ar ģimeni iekur ugunskuru, uz kura sakarsē pannu. Izkausē sviestu un iesit olas, pannā tās sakuļot. Pēc vēlēšanās pantāgam var pievienot arī kartupeļus un gaļu. Klāt katrs liek tādas garšvielas, kas simbolizē to, kā iepriekšējā gadā trūcis un kas šajā gadā noderētu.

APRĪLIS

24

Svētdiena

Nameda, Ritvaldis, Ritums, Visvaldis

Latvijā līdz viduslaikiem brīvā dabā dzīvojuši arī savvaļas zirgi. Šobrīd Latvijā savvaļas zirgus var sastapt Papes dabas parkā, Engures ezera dabas parkā, Jelgavas Pils salas palieņu pļavā, Dunduru pļavās Ķemeru Nacionālajā parkā, Lielupes pļavās pie Kalnciema, Vītiņu pļavās pie Liepājas ezera un Dvietes palienē.

APRĪLIS

25

Pirmdiena

Bārbala, Līksma

Abi labi, abi labi
Tēva pirkti kumeliņi:
Viens bij labs mežā braukt,
Otris laukus ritināt.

Latviešu tautasdziesma

APRĪLIS

26

Otrdiena

Alīna, Rūsiņš, Sandris

Dārzeņu sulas latviešiem ir lielā vērtē, un katrai no tām ir savs uzdevums! Biešu sula noder asiņu uzlabošanai; burkānu — acīm un ādai; tomātu — švakai apetītei; gurķu — nerviem un atmiņai; kartupeļu — kuņģim; ķirbju — holesterīna samazināšanai un vielmaiņai; kāpostu — gremošanai; sīpolu — imunitātei un alerģijām.

APRĪLIS

27

Trešdiena

Klementīne, Raimonda, Raina, Tāle

Oficiālie Latvijas simboli ir karogs, himna un ģerbonis. Latvijas nacionālais putns ir baltā cielava, nacionālais kukainis — divpunktu mārīte, nacionālais zieds — pīpene, nacionālie koki — liepa un ozols, nacionālais minerāls — dzintars.

APRĪLIS

28

Ceturtdiena

Gundega, Terēze

Aizraujošs raidījums bērniem un jauniešiem Latvijas Televīzijā ir „Urga urda”. Dzīvespriecīgā suņu meitene Urga kopā ar savu saimnieci Helēnu dodas izzināt Latvijas dabu. Astoņu sēriju ciklā viņas iepazīst Latvijas kokus un dažādas dzīvās radības. Raidījumi skatāmi arī internetā www.REplay.lv.

APRĪLIS

29

Piektdiena

Laine, Raimonds, Vilnis

Baro mani, māmuliņa,
Ar tiem piena ziedīņiem,
Augšu liela, būšu daiļa,
Puišiem ceļa negriezīšu,
Ņemu puisi aiz matiem,
Sviežu ceļa maliņā.

Latviešu tautasdziesma

APRĪLIS

30

Sestdiena

Liāna, Lilija

Mēles mežģis

Šodien ola sola olim olu,
olis noklausās to,
solot olai skolu.

MAIJĀ PAIJĀ VALODIŅU

1

Svētdiena

**Darba svētki un Latvijas Republikas
Satversmes sapulces sasaukšanas diena**

Ziedonis

Vārdu „satversme” 1869. gadā kā jaunvārdu darinājis Atis Kronvalds. Šo vārdu viņš veidojis no darbības vārda „tvert” — „cilvēki tādēļ pieņēmuši likumus, lai tiem būtu vajadzīgā laikā, kur patverties, lai tiem būtu tversmes”. Latvijas Satversmes sapulce bija Latvijas Republikas pirmais vēlētais parlaments, kas darbojās no 1920. gada 1. maija līdz 1922. gada 7. novembrim.

MAIJS

2

Pirmdiena

Sigmunds, Zigismunds, Zigmunds

Atis Kronvalds bija latviešu valodnieks, pedagogs un publicists, kas darinājis ap 200 jaunvārdu. Latviešu literārajā valodā ieviešusies ap simts šo vārdu, starp tiem – apvārsnis, balva, jauda, nolūks, tvirts, vijīgs, kautrēties, sacerēt. Valoda vienmēr attīstās un aug, jaunus vārdus darina gan valodnieki, gan valodas lietotāji.

Šī mēneša apņemšanās: vairāk pievērst uzmanību latviešu valodai!

MAIJS

3

Otrdiena

Gints, Uvis

Kopā ar vārdiem „daudz” un „maz” lietvārdi vienmēr jālieto ģenitīvā. Piemēram, — man ir maz laika, bet daudz naudas.

MAIJS

4

Trešdiena

**Latvijas Republikas Neatkarības
atjaunošanas diena**

Vijolīte, Viola, Vizbulīte

1990. gada 4. maijā Latvijas PSR Augstākā Padome pieņēma deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”, ar ko tika atzīta 1918. gada 18. novembrī proklamētā neatkarīgā Latvijas valsts. Liela nozīme Latvijas neatkarības atjaunošanā bija arī trimdas latviešu darbībai ārvalstīs.

MAIJS

5

Ceturtdiena

Ģederts, Ģirts

Maija senais nosaukums ir Lapu mēnesis, arī Sējas mēnesis. Tas ir laiks, kad salapo koki un ir pienācis laiks gatavot zemi sēšanai un stādīšanai. Pavasara sējas laiks mūsu senčiem sākās ar Jurgu dienu un turpinājās septiņas nedēļas. Agrā pavasara sēja ir no 23. aprīļa līdz 8. maijam; vidējā sēja ir no 8. maija līdz 25. maijam, bet vēlā sēja ir no 25. maija līdz pat sējas darbu beigām.

MAIJS

6

Piektdiena

Didzis, Gaidis

Viens no veiksmīgākajiem plaši izmantotajiem mūsdienu jaunvārdiem ir „mēstule” jeb „surogātpasts”. Šo vārdu izdomājuši nevis valodnieki, bet latviešu rakstnieka Paula Bankovska meita, savienojot vārdus „vēstule” un „mēslaine”.

MAIJS

7

Sestdiena

Henriete, Henrijs, Jete, Enriko

Palindromi ir vārdi, frāzes un teikumi, kas lasāmi no abām pusēm. Elle, aka, ala, nesen, smukums, ārā, tērēt, tīt. Pamēģini izlasīt no otras puses šo teikumu: „Sapals arī tad ēda tīras lapas”! Tiesa gan, šis teikums neatbilst patiesībai, jo sapals ir zivs, kas ēd kukaiņus, nelielas zivis un abiniekus.

MAIJS

8

Svētdiena

Nacisma sagrāves diena un Otrā pasaules kara upuru piemiņas diena un Mātes diena

Staņislava, Staņislavs, Stefānija

Paldies devu māmiņai,
Kas man` mazu izglabāja
No guntiņas, no ūdeņa,
No dūmainas istabiņas.

Latviešu tautasdziesma

MAIJS

9

Pirmdiena

Eiropas diena

Einārs, Ervīns, Klāvs

Eiropas diena, ko ik gadu atzīmē 9. maijā, ir veltīta mieram un vienotībai Eiropā. Šajā datumā atzīmē Robēra Šūmana deklarācijas gadskārtu. Savā deklarācijā viņš izklāstīja ideju par jauna veida politisku sadarbību, kas karadarbību starp Eiropas nācijām padarītu ne tikai neiedomājamu, bet arī neiespējamu. Šūmana priekšlikumu uzskata par pašreizējās Eiropas Savienības pirmsākumu.

MAIJS

10

Otrdiena

Maija, Paija

Latvijā dzīvo 6397 Maiju un tikai 15 Paiju. Pie vainas visdrīzāk ir Annas Brigaderes luga un tās ekranizācija „Maija un Paija”, kur Maija tēlota kā čakla, sirsnīga meitene, bet Paija — izlutināta un slinka. Interesanti, ka luga, ar kuru daudzi no mums iepazinušies skolas laikā, 1922. gadā izraisīja īstu skandālu — pēc kritiķu domām, tā bijusi bezgaumīga un bērniem nerādāma.

MAIJS

11

Trešdiena

Karmena, Manfreds, Milda

Vai zināt šos latviešu sakāmvārdus?
Ar laipnību un mīlestību panākams vairāk
nekā ar bardzību.
Domā lēnām, strādā ātri.
Kas labprāt danco, tam labprāt spēlē.

MAIJS

12

Ceturtdiena

Ina, Ināra, Inārs, Valija

Reizēm pat gudrākās galvas jauc vārdus „papildus” un „papildu”. Apstāklis „papildus”, tāpat kā „skriešus”, jālieto kopā ar darbības vārdu – „papildus nopirkt vēl vienu grāmatu”. Savukārt „papildu” ir apzīmētājs, ko lieto kopā ar lietvārdu – „papildu porcija”. Ja vari vārdus savienot kopā, piemēram, „papildporcija”, esi drošs, ka jālieto īsākais no vārdiem.

MAIJS

13

Piektdiena

Ira, Iraīda, Irēna, Irīna

„Laba valoda ir vajadzīga visiem: skolotājam, advokātam, sabiedriskam darbiniekam, pat tirgotājam un katram amatniekam, jo valoda ir dzīva saite starp cilvēkiem.”

Kārlis Skalbe

MAIJS

14

Sestdiena

Aivita, Elfa, Elvita, Krišjānis

Pupiņu valodu darina, katrai zilbei pievienojot -p- un patskani no iepriekšējās zilbes. Vai vari izlasīt? Smu-pu-ka-pa, sma-pa-ga-pa smil-pil-ga-pa smal-pal-ki-pi sme-pe-ja-pas.

MAIJS

15

Svētdiena

Starptautiskā ģimenes diena

Airita, Arita, Sofija, Taiga

Bilingvisms ir spēja sadzīvē lietot divas valodas. Pētījumi liecina, ka divvalodīgiem un daudzvalodīgiem bērniem vieglāk padodas abstraktā un matemātiskā domāšana, kā arī jaunu valodu apguve. Pieaugušie, kas kopš mazotnes pratuši vairākas valodas, labāk risina problēmas, viņiem ir vairāk attīstītas saskarsmes spējas un labāka atmiņa.

MAIJS

16

Pirmdiena

Edijs, Edvīns

Rainis ir darinājis jaunvārdus, pārveidojot jau esošos un arī „atdzīvinot” senus un aizmirstus vārdus: mīla, vizma, dima, veldze, tāle, brīve, brīns, jums, dāsns, augsme, degsme, tversme, plūsma, pūsma, dvesma, spozme, smagme, sūrme, vėlme, atgaisma, atjaunotne, atspulgs, atvizma, ilgas, malds, riets, kaisle, augste, dzidre, skaidre, pārpilne, iznīce, saulvedis, septiņcirtis.

MAIJS

17

Otrdiena

Dailis, Herberts, Umberts

Pirmā latviešu valodā iespiestā grāmata „Catechismus Catholicorum” (katoļu katehisms) tika izdota Viļņā 1585. gadā. Pirmais latviešu laikraksts „Latviešu Avīzes” tika izdots Jelgavā no 1822. līdz 1915. gadam (sākumā tas iznāca reizi nedēļā).

MAIJS

18

Trešdiena

Ēriks, Inese, Inesis

Saikli „vai” lieto, runājot par divām dažādām lietām, piemēram, „mamma vai tētis”. Saikli „jeb” lieto, lai savienotu sinonīmus: piemēram, „satversme jeb konstitūcija”. Savukārt saiklis „jebšu” nozīmē to pašu, ko „kaut gan”, „lai gan”.

MAIJS

19

Ceturtdiena

Lita, Sibilla, Teika

Atjautības uzdevums

Uzraksti „sausā zāle”,
izmantojot piecus burtus.

(Atbilde: siens)

MAIJS

20

Piektdiena

Pasaules bišu diena

Salvis, Selva, Venta

Starptautiskā bišu diena ir pavisam jauna, pirmo reizi to atzīmēja 2018. gadā. Bites ne tikai ražo medu, bet arī apputeksnē augus. Intensīvās lauksaimniecības un klimata pārmaiņu dēļ bites ir apdraudētas.

Bitīt, tavu lepnumiņu,
Spalvainām actiņām,
Dravenieku kaitināji
Ozoliņa galiņā.

Latviešu tautasdziesma

MAIJS

21

Sestdiena

Akvelīna, Ernestīne, Ingmārs

Spēle „Kuģa lādēšana”

Dalībnieki met bumbiņu cits citam, sakot: „Es lādēju kuģi pilnu ar... aitām, arbūziem, antilopēm, ananasiem, aļģēm, automašīnām u.tml.” Dalībniekiem jāsauc vārdi, kas sākas ar vienu un to pašu iepriekš izvēlētu burtu. Ja saucējs pasaka jau iepriekš izteiktu vārdu, viņam no apla jāizstājas. Kad kuģis „pielādēts pilns” jeb vārdu krājums izsīcis, izvēlas nākamo burtu un izstājušos dalībniekus no jauna sauc bariņā.

MAIJS

22

Svētdiena

Emīlija (un visu kalendārā neiekļauto vārdu diena)

Senos laikos vārdadienas svinēja kristieši, katru dienu pieminot kādu svēto. Pirmie kalendāri ar vārdadienām parādījās 18. gadsimtā, kad tos sāka papildināt ar vietējiem personvārdiem. Vārdadienas atzīmē čehi, somi, grieķi, kiprieši, ungāri un, protams, latvieši.

MAIJS

23

Pirmdiena

Leokādija, Leontīne, Līgija, Lonija

Kā ir pareizi — skolnieki vai skolēni? Pareizi ir abējādi, taču katram vārdam ir nozīmes nianšes. Skolnieki ir skolas audzēkņi (zēni). Savukārt skolēni ir visi skolas audzēkņi — skolnieki (zēni) un skolnieces (meitenes).

MAIJS

24

Otrdiena

Ilvija, Marlēna, Ziedone

Viens no garākajiem vārdiem latviešu valodā ir pretpulksteņrādītājvirziens ar 27 burtiem. Ikdienā mēs šādu vārdu nelietojam. Parasti, ja gribas to pateikt, saka — pretēji pulksteņrādītāja virzienam. Īsts mēles mežģis!

MAIJS

25

Trešdiena

Anšlavs, Junora

Špikeris!

Bez garumzīmēm rakstāmi vārdi ir „albums”, „ananass”, „atoms”, „balzams”, „mobils”, „radio”, „šampanietis” un „vandalisms”.

MAIJS

26

Ceturtdiena

Eduards, Edvards, Edvarts, Varis

Vārdi „bažas”, „šaubas”, „rūpes”, „dusmas” latviešu valodā vienmēr lietojami daudzskaitlī.

MAIJS

27

Piektdiena

Dzidra, Dzidris, Gunita, Loreta

Vēstules nobeigumā pēc „ar cieņu” komats nav jāliek. Ja vēstules nobeigumā tiek izmantotas frāzes „cerot uz sadarbību”, „vēlot veiksmi”, „cerot uz drīzu atbildi”, komats ir jāliek, jo tad veidojas divdabja teiciens.

MAIJS

28

Sestdiena

Vilhelms, Vilis

Smejat, ļaudis, dziesmu manu,
Valodiņas nesmejat:
Dziesmu dziedu, kādu gribu,
Valodiņa Dieva dota.

Latviešu tautasdziesma

MAIJS

29

Svētdiena

Maksis, Maksims, Raivis, Raivo

Pirmais dokuments par latviešu valodas statusu, kas tai piešķīra vienlīdzīgas tiesības ar vācu un krievu valodu, tika publicēts 1918. gada 4. janvārī. Taču likums par latviešu valodu kā Latvijas valsts valodu tika pieņemts 1935. gadā.

MAIJS

30

Pirmdiena

Letīcija, Lolita, Vitolds

Latviešu ticējumi

Ja runājot netīšām izsaka kāda cilvēka vārdu,
kas nav klāt, tad pieminētais domā par to,
kas viņu pieminējis.

Lai sapnis nepiepildītos, tad to vajag
kādam izstāstīt, bet, lai piepildītos,
to nevajag nevienam stāstīt.

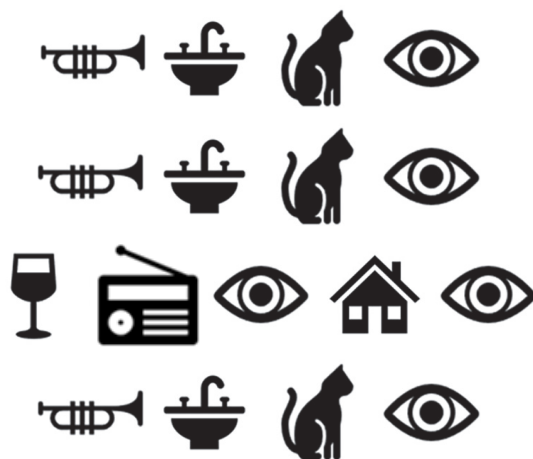
MAIJS

31

Otrdiena

Alīda, Jūsma

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

(Atbilde: tika, tika, gramatika)

JŪNIJS MATOS

1

Trešdiena

Starptautiskā bērnu aizsardzības diena

Bernedīne, Biruta, Mairita

Gaišākais un saulainākais mēnesis Latvijā,
kad beidzot var novilkt biežās drēbju kārtas
un ļauties saulei.

Šis ir piemērots laiks, lai rūpētos par savu
eselību, labsajūtu un atbrīvotu sevi no ne-
saudzīgiem modes likumiem un apkārtējo
vērtējuma.

JŪNIJS

2

Ceturtdiena

Emma, Lība

Jūnija senais nosaukums ir Ziedu mēnesis. Jūnijā ziedu ir tik daudz un visur — kāpēc gan lai katru dienu nerotātos ar svaigiem ziediem?

JŪNIJS

3

Piektdiena

Ineta, Inta, Intra

Pasaulē šajā dienā tiek atzīmēta Starptautiskā velosipēdu diena. Vai zināji, ka divriteņi sauc arī par „sieviešu brīvības mašīnu”? 19. gadsimtā līdz ar divriteņu popularitāti mainījās sieviešu mode, viņas atbrīvojās no smagajiem tērpiem, sāka nēsāt bikses un varēja brīvāk pārvietoties bez pavadoņa.

JŪNIJS

4

Sestdiena

Elfrīda, Sindija, Sintija

Valdis Rūmnieks
Kas zied vairāk?

Kas zied vairāk —
Pieneses vai pīpenes?
Varbūt mellenes
Vai zemenes?
Es gan zinu,
Kas zied vairāk:
Meitenes!

JŪNIJS

5

Svētdiena

Vasarsvētki

Igors, Ingvars, Margots

Vasarsvētki tiek svinēti piecdesmit dienas pēc Lieldienām. Tajos piemin Svētā Gara nolaišanos pār Kristus mācekļiem. Ar Vasarsvētkiem latviešu folklorā saistītas dažādas tradīcijas un ticējumi par veselības un labklājības saglabāšanu. Vasarsvētkos istabas un ēkas tika rotātas ar bērzu meijām, ievu un pīlādžu zariem.

JŪNIJS

6

Pirmdiena

Ardis, Ingrīda

Jūnijs nosaukts par godu romiešu debesu dievītei Junonai, kas bija Jupitera sieva, Saturna meita un Vulkāna māte. Junona pazīstama kā laulību, ģimenes un precēto sieviešu aizbildne, kā arī valsts sargātāja.

JŪNIJS

7

Otrdiena

Arnis, Arno, Gaida

Gaišu matu īpašnieces vieglai matu balināšanai var lietot kumelītes. Ņem 8 ēdamkarotes kaltētu kumelīšu ziedu, aplej ar 300 ml karsta ūdens un vāra 15 minūtes. Pēc tam nokāš, atdzesē, pievieno pusglāzi citrona sulas un 2 ēdamkarotes augu eļļas. Ar iegūto novārījumu skalo matus un ļauj tiem saulē izžūt.

JŪNIJS

8

Trešdiena

Frīda, Frīdis, Mundra

Ir noskaidrots, ka sievietēm atbrīvoties no stresa vislabāk palīdz skūpstīšanās, masāža, gardumi un matu ķemmēšana. Tāpat daudzas par labāko pretstresa līdzekli uzskata dārza darbus.

JŪNIJS

9

Ceturtdiena

Gita, Līgita

Jūnijs ir pirtsslotu sienamais laiks. Tradicionāli pirtsslotas sien no bērzu, ozolu vai kadiķu zariem. Daudzi pirtnieki šiem zariem liek klāt arī citus augus un ziedus. Sieviešu maigajai ādai piemērotākas esot slotas ar lazdu, liepu, ābeles zariem.

JŪNIJS

10

Piektdiena

Anatols, Anatolijs, Malva

Vai zināt, kas ir „vētīt”? Tas nozīmē atdalīt graudus no pelavām ar vēja palīdzību. „Vētīt” lieto, arī runājot par tīrīšanu, šķirošanu vai, piemēram, likuma projekta pārskatīšanu.

JŪNIJS

11

Sestdiena

Ingus, Mairis, Vidvuds

Mēles mežģis

Pie taviem mietiem šķiedriem siets,
Šķiet lieliem stiebriem liecies zieds.

JŪNIJS

12

Svētdiena

Ija, Lenora, Nora

Gurķi ne tikai satur dažādus vitamīnus un daudz ūdens, bet arī atsvaidzina elpu. Ar mēli piespiežot gurķa šķēlīti pie zobu iekšpusēs uz 30 sekundēm, tiek iznīcinātas baktērijas, kas izraisa nepatīkamu elpu.

JŪNIJS

13

Pirmdiena

Ainārs, Uva, Zīgfrīds

Maskas matu stiprināšanai var izgatavot arī mājās, piemēram, no olas, medus un olīveļļas. Līdz šim nezināmas īpašības atklātas arī gailenēm — tās ir ne vien bagātīgs vitamīnu avots, bet arī veicina matu augšanu un satur niacīnu, kas uzlabo asinsriti galvas ādā.

JŪNIJS

14

Otrdiena

**Komunistiskā genocīda upuru
piemiņas diena**

Saiva, Saivis, Santis, Sentis, Tija

14. jūnijs ir sēru diena. Pirms astoņdesmit gadiem, 1941. gadā, šajā dienā uz Sibīriju tika izsūtīti 15 000 Latvijas iedzīvotāju, viņu vidū arī 4000 bērnu. Daudzi no viņiem Latvijā tā arī neatgriezās...

JŪNIJS

15

Trešdiena

Baņuta, Vilija, Vits, Žermēna

Rūdolfā Blaumaņa luga „Skroderdienas Silmačos” pirmoreiz tika iestudēta 1902. gadā. Daudzas teātra trupas Latvijā šo lugu iestudē katru gadu ap Jāņu laiku, un tā ir kļuvusi par neatņemamu svētku sastāvdaļu.

JŪNIJS

16

Ceturtdiena

Justīne, Juta

Dziedāšana un dejošana ir cieši saistīta ar auglības veicināšanu. Lai labi varētu dziedāt, nepieciešams pareizi elpot, un tā tiek trenēta diafragma un uzlabojas asinsrite mazajā iegurnī. Arī dejošana veicina reproduktīvās sistēmas orgānu apasiņošanu un labāku darbību. Tādēļ uzdrošināties apgalvot, ka Jāņu dziedāšanas un dancošanas tradīcijas veicina auglību!

JŪNIJS

17

Piektdiena

Latvijas Republikas okupācijas diena

Artis, Artūrs

1940. gada 17. jūnijā Padomju Savienība okupēja Latviju. Pirmā padomju okupācija turpinājās gadu, līdz to nomainīja nacistiskās Vācijas okupācijas režīms. Šis periods tautā ieguvis apzīmējumu — Baigais gads.

JŪNIJS

18

Sestdiena

Alberts, Madis

Jāņu dziesmu piedziedājums „līgo” pazīstams visā Latvijā, bet Latgales pusē biežāk sastopams refrēns „rūto”, „rūtoj”, „rūtā”, ko varētu skaidrot ar darbības vārdu „rotāt” un arī „ritēt”. Latvijā atrodas arī Līgo ciems un Līgo pagasts — Gulbenes novadā. Kā sauc Līgo ciema iedzīvotājus?

JŪNIJS

19

Svētdiena

Nils, Viktors

Jāņu ugunscura vietu parasti izraugās vīrieši. Runā, ka ugunscuru vislabāk kurināt tur, kur visvairāk sarkano skudru. Visstiprākais saulgriežu ugunskurs izdosies no ozolkoka pagalēm, bet malka jāsagatavo jau laikus, lai tā būtu labi izžuvusi. Var izmantot arī lapu kokus, taču bērza pagalēm noteikti jānoņem tās, citādi ugunskurs stipri dūmos.

JŪNIJS

20

Pirmdiena

Maira, Rasa, Rasma

Latviešu saimnieces vismaz reizi dzīvē mēģina pašas gatavot jeb „siet” sieru no biezpiena, piena un sviesta. Tradicionālajā receptē sieram klāt liek tikai ķīmenes, bet mūsdienās gatavo arī neparastus Jāņu sierus, pievienojot žāvētus augļus, riekstus, sukādes vai meistarojot pat vegānisko Jāņu sieru no turku zirņiem.

JŪNIJS

21

Otrdiena

Astronomiskie vasaras saulgrieži

Egita, Emīls, Monvīds

Senlatvieši ticēja, ka vasaras saulgriežos plūktajām zālēm ir dziedinošs un pat maģisks spēks. Saulgriežu laikā dabas veltes ir pilnbriedā, tāpēc to iedarbība ir visspēcīgākā. Pirms došanās pļavā būtiski zināt, ka āboliņa ziedus var izmantot ne tikai vainaga pīšanai, bet arī saaukstēšanās ārstēšanai, margrietīņas un rudzupuķes mazina sāpes, savukārt vīgriezes nomierina.

JŪNIJS

22

Trešdiena

**Varoņu piemiņas diena
(Cēsu kauju atceres diena)**

Laimdots, Laimiņš, Ludmila

Cēsu kaujas notika 1919. gadā no 6. līdz 23. jūnijam — Igaunijas un Ziemeļlatvijas apvienotā armija cīnījās ar vācu karaspēku, kura mērķis bija iekarot Latviju un Igauniju. 1919. gada 22. jūnijā pie Cēsīm igauņu un latviešu apvienotie spēki pārgāja pretuzbrukumā vācu karaspēkam un piespieda to bēgt. 23. jūnijā mūsu karavīri atguva Cēsis.

JŪNIJS

23

Ceturtdiena

Līgo diena

Līga

Seni ticējumi vēsta, ka Jāņu naktī atveroties debesis un, ja šajā brīdī kaut ko vēlas, tas piepildoties. Pie tam, ja Jāņu naktī aiziet gulēt ar vainagu, kurš pīts no deviņām puķītēm, tad sapnī redzētais piepildoties.

JŪNIJS

24

Piektdiena

Jāņu diena

Jānis

Vai zināt teicienu „līst kā pa Jāņiem”? Līgo un Jāņi ir svētki, kurus visbiežāk atzīmē ārpus telpām, tāpēc īpaši nozīmīgi ir laika apstākļi šajās dienās. Meteorologi apgalvo, ka vismaz kādā Latvijas reģionā Jāņu naktī lietus sagaidāms gandrīz katru gadu. Turklāt Jāņu dienā līst biežāk nekā Jāņu naktī.

JŪNIJS

25

Sestdiena

Maiga, Milija

Mēles mežģis:

Malduguns mēlītes
mežmalas mellenēs meņģējas.

JŪNIJS

26

Svētdiena

Ausma, Ausmis, Inguna, Ingūna, Inguns

Daudzi Jāņu rituāli ir saistīti ar raganu un skauģu atvairīšanu. Jau senie latvieši par lielāko ļaunumu uzskatījuši skaudību un centušies atbrīvoties ne tikai no skauģiem, bet arī no „skauģa prāta” sevī pašā.

JŪNIJS

27

Pirmdiena

Malvīne, Malvis

Septiņu gulētāju diena! Latviešu tautas ticējumi vēsta — ja šajā dienā līs lietus, tad līšot vēl septiņas dienas. Bet, ja pēc septiņām dienām lietus nerimsies, tad līs vēl septiņas nedēļas.

JŪNIJS

28

Otrdiena

Kitija, Viestards, Viesturs

Dzirkstošā aukstā zupa

Auksto zupu tradicionāli gatavo no kefīra, marinētām bietēm, gurķiem un dažādām piedevām. Lai tā būtu vēl atspirdzinošāka, pievieno 50 ml gāzēta minerālūdens un ledus gabaliņus.

JŪNIJS

29

Trešdiena

Paulis, Pauls, Pāvils, Pēteris

Pēcjāņu ballīte jeb Pētera diena. Šajā dienā latvieši veica rituālu zibens pielabināšanai, kurināja ugunscurus, gāja ciemos, kā arī aplīgoja, tikai jau mierīgāk un klusāk nekā Jāņos.

JŪNIJS

30

Ceturtdiena

Mareks, Tālivaldis

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

vārdi no Raimonda Paula dziesmas)
— (jūnija mēnesis)

ZILAIS JŪLIJS

1

Piektdiena

Imants, Rimants, Ingars, Intars

Karstākais vasaras mēnesis jūlijs Latvijā nav iedomājams bez jūras un peldēm.

Jūlija apņemšanās: lai kurā pasaules malā tu būtu, vismaz vienu reizi aizbraukt līdz jūrai vai kādai citai peldvietai!

JŪLIJS

2

Sestdiena

Lauma, Ilvars, Halina

Vladimirs Novikovs
Jūras mīklas

Vējam draudzenīte laba —
Jahtu viegli aiznes abi.

(Atbilde: bura)

JŪLIJS

3

Svētdiena

Benita, Everita, Verita, Emerita

Talasoterapija ir ārstēšana ar jūras klimatu un peldēm. Jūras gaisa, ūdens, ainavas un saules ietekme uzlabo asinsriti, elpošanu un vielmaiņu.

JŪLIJS

4

Pirmdiena

**Ebreju tautas genocīda upuru
piemiņas diena**

Ulvis, Uldis, Sandis, Sandijs

Grobiņa ir senākā rakstos precīzi minētā apdzīvotā vieta Latvijas teritorijā ar seno nosaukumu „Jūrpils”. Tur savulaik atradusies liela karotāju un jūras laupītāju vikingu apmetne.

JŪLIJS

5

Otrdiena

Andžs, Andžejs, Edīte, Esmeralda

„Pūt, vējiņi!” ir viduslaikos radusies lībiešu kāzu dziesma. Lībiešu valodā to sauc „Pūgō, tūļ!”, bet igauņiski tā zināma ar nosaukumu „Puhu, tuul!”.

JŪLIJS

6

Trešdiena

Anrijs, Arkādijs

Baltijas jūra ir ne vien visjaunākā, bet arī „saldākā” jūra pasaulē, jo jūrā no upēm ieplūst liels saldūdens apjoms. Kurzemes zvejniekiem Baltijas jūru sauc par Lieljūru un Dižjūru, bet Rīgas jūras līci — par Mazjūru.

JŪLIJS

7

Ceturtdiena

Alda, Maruta

Jūliju latvieši agrāk mēdza saukt par Liepu mēnesi. Jūlija sākums Latvijā ir liepu ziedēšanas laiks, kad liepziedi vācamī tējām, lai medaino jūlija smaržu varētu baudīt arī gada aukstajās dienās.

JŪLIJS

8

Piektdiena

Antra, Adele, Ada

„Sājš” — tāds, kam ir nepatīkami sūra, rūgta garša, arī bezgaršīgs. Arī garlaicīgs un tāds, kam trūkst asprātības.

JŪLIJS

9

Sestdiena

Jūras svētku diena

Zaiga, Asne, Asna

Latvijā katru gadu jūlija otrajā sestdienā svin Jūras svētkus, ko dažviet sauc arī par Zvejnieksvētkiem. Šajos svētkos tiek godināti dabas spēki un cilvēki, kuru darbs ik dienas ir saistīts ar jūru. Izrādot atzinību zvejnieku spēkam, izturībai un aizrautībai, svētkos bieži tiek rīkotas arī sporta sacensības.

JŪLIJS

10

Svētdiena

Lija, Olīvija, Oliveris, Odrija

Spēle svaigā gaisā „Kartupelis”

Visi stāv aplī un piespēlē viens otram bumbu ar augšējo volejbola piespēli. Ja bumba nokrīt zemē, tas, kas sita bumbu, iet apļa vidū. Pārējie turpina spēlēt, bet vidējais tup un drīkst palēkties, lai mēģinātu noķert bumbu. Ja noķer, viņš stājas aplī, bet bumbas sitējs iet apļa vidū. Spēlē, līdz paliek viens spēlētājs ārpus apļa.

JŪLIJS

11

Pirmdiena

Leonora, Svens

Lībieši ir Baltijas jūras somu cilmes Latvijas pamattauta, kurai bijusi liela nozīme mūsdienu latviešu valodas un kultūras tapšanā. Mūsdienu latviešu valoda veidojusies lībiešu un seno baltu cilšu — latgaļu, zemgaļu un kuršu — saskarsmē, un tieši šī mijiedarbe ir pamatā tās unikālajam skanējumam. Vairāk: www.livones.net.

JŪLIJS

12

Otrdiena

Indriķis, Ints, Namejs

Kolkas aukstās zupas recepte

Rūgušpienā vai kefīrā liek sakapātas vārītas olas, siļķes gabaliņus un zaļumus. Samaisa un noliek vēsumā ievilkties. Pasniedz ar karstiem, ar visu mizu vārītiem kartupeļiem, ko sauc arī par rūšrāceņiem.

JŪLIJS

13

Trešdiena

Margrieta, Margarita

Latgali dēvē par Zilo ezeru zemi, jo tajā ir 1200 ezeri, tostarp Latvijas lielākais ezers Lubāns (80 km²) un dziļākais ezers Drīdzis (63 m).

JŪLIJS

14

Ceturtdiena

Oskars, Rīvars, Anvars

Peldēšana aukstā ūdenī uzlabo imūnsistēmu un nostiprina asinsvadus. Ielecot aukstā ūdenī, ķermenis izdala endorfīnus un adrenalīnu, kas darbojas kā pretsāpju līdzeklis. Latvijā cilvēkus, kas arī aukstā laikā veic peldes, sauc par roņiem.

JŪLIJS

15

Piektdiena

Egons, Egmonts, Egija, Henriks, Heinrihs

Ŗ jeb mīkstinātais r ir vēsturisks latviešu alfabēta burts, kas tika lietots visos latviešu valodas tekstos. Pirmo reizi no latviešu alfabēta „ŗ” izņēma 1938. gadā, bet drīz vien pēc tam to atjaunoja. 1946. gadā pēc Latvijas okupācijas burtu „ŗ” pārtrauca lietot oficiāli. Mūsdienās to turpina lietot daļa trimdas latviešu, piemēram, Amerikā.

JŪLIJS

16

Sestdiena

Hermīne, Estere, Liepa

Vladimirs Novikovs
Jūras mīklas

Okeānā izaug sala,
Strūklaka tai vienā galā.
Pasmaida un jau tūlīt
Apgriežas un projām slīd.

(Atbilde: valis)

JŪLIJS

17

Svētdiena

Aleksis, Aleksejs, Alekss

Šobrīd Baltijas jūrā dzīvo aptuveni 600 delfīnu, bet vēl 19. gadsimtā cūkdelfīni bija sastopami gar visu Kurzemes piekrasti. Senajās piejūras apmetnēs atrasti gan delfīnu kauli, gan ar delfīnu zobiņu rakstu rotāti trauki. Delfīni senāk Latvijā dēvēti par sprīģiem un jūras cūkām.

JŪLIJS

18

Pirmdiena

Rozālija, Roze

Latviešu ievērojamākais jūras gleznotājs jeb marīnists ir Eduards Kalniņš. Viņš bija diplomēts kapteinis un pieredzējis burātājs, bet kā gleznotājs prata jūras gaisam un ūdenim meistarīgi piešķirt īpašu dzidrumu.

JŪLIJS

19

Otrdiena

Jautrīte, Kamila, Digna, Sāra

Pārtikā lietojamā jūras sāls tiek ražota, iztvaicējot jūras ūdeni. Daudzi vārdu „sāls” joprojām lieto sieviešu dzimtē — vārāmā sāls. Taču pašlaik literārās valodas norma ir „vārāmais sāls”, jo vārds „sāls” ir vīriešu dzimtes vārds. Tomēr diskusijas par šo jautājumu nerimstas, daudzi uzskata, ka norma būtu jāmaina, jāatļauj paralēls abu dzimšu lietojums.

JŪLIJS

20

Trešdiena

Ritma, Ramona

Latvijā ir senas linkopības tradīcijas — senāk Latvija bija viena no galvenajām lina eksportētājvalstīm. Vasaras tveicē starp cilvēka miesu un lina auduma apģērbu temperatūra var būt pat 3—4 grādus zemāka nekā apkārtējā vidē. Lina audumam piemīt arī antibakteriālas īpašības, un tas lēni nolietojas.

JŪLIJS

21

Ceturtdiena

Meldra, Meldris, Melisa

Jūras šalkoņa atslābina smadzenes un palīdz tām ražot labsajūtu raisošas vielas. Ritmiskā skaņa mazina stresu, palīdz cilvēkiem ar miega traucējumiem.

JŪLIJS

22

Piektdiena

Marija, Marika, Marina

Launadzis ir dienvidvējš, āzenis — dienvidaustrumu vējš, sāmenis — ziemeļrietumu vējš, bet saksenis — dienvidrietumu vējš.

JŪLIJS

23

Sestdiena

Magda, Magone, Mērija, Magdalēna

Izgatavo ziedlapiņu vitrāžu! Uz biezas, caurspīdīgas līmplēves nostiprini kartona rāmīti un tajā veido kompozīciju no dažādu krāsu ziedlapiņām. Kad kompozīcija pabeigta, rāmītim arī no otras puses piestiprini līmplēvi, lieko plēves daļu gar rāmīša malām apgriežot.

JŪLIJS

24

Svētdiena

Kristīne, Kristīna, Krista, Kristiāna, Kristiāns

Daugavas loki ir aizsargājams dabas parks Daugavas ielejā posmā no Krāslavas līdz Naujenei. Tā ir viena no retajām vietām, kur Daugavai saglabāts dabiskais tecējums. arkā upe met astoņus gleznainus lokus, bet tās krastos atrodami daudzi dabas un kultūrvēsturiski pieminekļi.

JŪLIJS

25

Pirmdiena

Jēkabs, Žaklīna

Ticējums vēsta, ka Jēkaba dienā pats Jēkabs sviež pirmo aukstuma akmeni, kas nozīmē, ka drīz peldēšanai būs jāmet miers. Otru akmeni sviež Labrencis (10. augustā), bet trešo — Miķelis (29. septembrī).

JŪLIJS

26

Otrdiena

Anna, Ance, Annija

Annas diena izsenis latviešiem bija Saimnieču diena, kurā atzīmēja pirmās ražas sagaidīšanu, pirmo reizi ēda jaunus kartupeļus un jauno rudzu maizi.

JŪLIJS

27

Trešdiena

Marta, Dita, Dite

Jūras ūdenim piemīt spēcīgas dziednieciskas īpašības — tas palīdz ātrāk sadziedēt brūces un nobrāzumus.

JŪLIJS

28

Ceturtdiena

Cecīlija, Cilda

Jūlijs ir lavandu ziedēšanas laiks — un tās vairs nav svešas arī Latvijas dārzos. Rūgteni smaržīgā auga nosaukums cēlies no latīņu vārda „lavāre”, kas nozīmē ‘mazgāt’. Lavandu var izmantot arī kulinārijā — kā piedevu pie salātiem un mērcēm, dažādām zupām un otrajiem dārzeņu ēdieniem, pie ceptas un sautētas cūkgaļas, pie desertiem, cepumiem, šokolādes.

JŪLIJS

29

Piektdiena

Edmunds, Edžus, Vidmants

Izrunā ar plato „e”: „cildenas, diženas, lepnas
un rēnas ezera dibenā rēgojas ēnas!”

JŪLIJS

30

Sestdiena

Valters, Renārs, Regnārs

Spēle svaigā gaisā „Jūra”

Dalībnieki apsēžas aplī un izvēlas vadītāju,
kas būs Jūra. Vadītājs katram pavalstniekam
dod kādas zivs nosaukumu. Tad Jūra rāda
kustības un saka: „Manā ūdens valstībā siļķe
šādus stiķus vien taisa!” Siļķei nekavējoties
jāatdarina visas Jūras kustības. Ja nosauktā
zivs kavējas vai sajauc kustības, jādod ķīla.

JŪLIJS

31

Svētdiena

Rūta, Ruta, Angelika, Sīgita

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

(!a! kōš!i)

GARŠU AUGUSTS

1

Pirmdiena

Albīns, Albīna

Latvijas iedzīvotāju iecienītākās garšvielas esot sāls, pipari, vaniļa, dilles un universālā garšviela „Vegeta”. Taču tie ir tikai statistikas dati. Patiesībā latvieši vismaz reizi mūžā ir gatavi pamēģināt arī eksotiskākas garšas.

Augusta apņemšanās: eksperimentēt, pievienojot ēdienam kādu līdz šim vēl neizmēģinātu garšvielu!

AUGUSTS

2

Otrdiena

Normunds, Stefans

Augustu senāk sauca par Rudzu mēnesi, jo šajā laikā rudzi, kas ir baltu tautu ēdienkartes pamats, sasniedza savu briedumu. Rudzu maizei ierasti pievieno ķīmenes, kas uzlabo gremošanu un palīdz pret dedzināšanas sajūtu kuņģī. 2020. gadā valodas daudzdzināšanas akcijā „Mans latviskākais vārds” pirmo vietu ieguva vārds „rupjmaize”!

AUGUSTS

3

Trešdiena

Augusts

Ojārs Vācietis

Pasaka

Izbira uz grīdas melnie
pipari,
Saskrēja no visām malām
ķipari.

Ilgi, ilgi kapteiņus sev
vēlēja,
Futbolu ar piparbumbām
spēlēja.

Spēra bumbu visi, cik tik
jaudāja!
Bumba plīsa...
Futbolisti
raudāja.

AUGUSTS

4

Ceturtdiena

Romāns, Romualds, Romualda

Garšaugu sviesta recepte

Sakapā sauju diļļu, lociņu un pētersīļu, sarīvē 300 g sviesta uz rupjas rīves. Visu samaisa un pievieno divas sasmalcinātas ķiploku daiviņas un sāli. Liek ledusskapī uz 15 minūtēm atvēsināties. Gatavs!

AUGUSTS

5

Piektdiena

Osvalds, Arvils

Vai zināt šos teicienus?

„Sadot piparus” — sabārt, sodīt.

„Tajā ir visa sāls” — svarīgākais.

„Ej dillēs!” — pazūdi!

AUGUSTS

6

Sestdiena

Askolds, Aisma

Mēles mežģis

Krupju papus nepeld pāri platai upei,
Krupju papum platā upe pārāk slapja.
Krupju papus neprot pateikt — pupu zupa,
Krupju papus paslēpjas zem kāpostlapas.

AUGUSTS

7

Svētdiena

Alfrēds, Madars, Fredis

Apiņa čiekuriņus jeb „rogas” izmanto alus gatavošanā. Lai gan alus vairāk garšo vīriešiem, tas ir piemērots arī sievietēm, jo satur sievišķo hormonu — estrogēnu, no kura vīriešiem var parādīties alus vēders.

AUGUSTS

8

Pirmdiena

Mudīte, Vladislavs, Vladislava

Dilles ir ne tikai latviešu mīļākā garšviela, bet arī viens no veselīgākajiem garšaugiem pasaulē. To nosaukums ir cēlies no seno norvēģu valodas vārda „dilla”, kas nozīmē ‘remdināt’ un ‘nomierināt’. Dilles uzlabo redzi, stiprina sirdi, palīdz pret lieko svaru un sliktu dūšu.

AUGUSTS

9

Otrdiena

Madara, Genoveva, Genovefa

Garšvielas, kas atrodamas katrā Latvijas pļavā: amoliņš — var lietot pie aukstās zupas un salātos; dievkociņš — dažādu mērču, dzēriena un etiķa aromatizēšanai; dzeltenā kaķpēdiņa — piedeva pie rīsiem; māršils — piedeva biezpienam un rūgušpienam; biškrēsliņš — rabarberu pīrāgam. Bet vibotni var lietot muskatrieksta vietā!

AUGUSTS

10

Trešdiena

Brencis, Audris, Inuta, Audra

Uguns sargātāja Labrenča diena. Senie latvieši ticēja, ka šajā dienā jāļauj ugunij atpūsties. Tāpēc ir īstais laiks gatavot auksto zupu! Pirms pievienot zupai zaļumus, sastampājiēt tos kopā ar sāli — tie kļūs daudz aromātiskāki!

AUGUSTS

11

Ceturtdiena

**Latvijas brīvības cīnītāju
piemiņas diena**

Olga, Zita, Liega, Zigita

Šajā dienā 1920. gadā Rīgā tika parakstīts Latvijas un Padomju Krievijas miera līgums. Daži vēsturnieki uzskata, ka šis datums Latvijai ir vēl svarīgāks par 18. novembri, jo no šīs dienas neatkarīga Latvija vairs nebija tikai cerība, bet arī likumiski atzīta valsts.

AUGUSTS

12

Piektdiena

Vizma, Klāra

Vai zināt, ka dažos Latvijas novados vārds „šķiņķis” nozīmē ‘dāvana’? Piemēram, „kādus šķiņķus viesi saveda”, „man uzšķiņķoja lakatu”.

AUGUSTS

13

Sestdiena

Elvīra, Velga, Rēzija

Indra Brūvere-Daruliene
Dīvainās vakariņas

Ainis skatās pa lodziņu —
Podiņš un bļodiņa
Podiņā iesēžas odiņš
Bļodiņā ieripo podziņa
— Dīvainas šodien vakariņas
Nočukst Ainis
Un paliek
tievs kā diedziņš

AUGUSTS

14

Svētdiena

Zelma, Zemgus, Virma

Ceļotājs Marko Polo bija pirmais eiropietis, kurš savām acīm redzēja, kā Indijā aug melnie pipari. Viņa ietekmē Kristofors Kolumbs devās uz Indiju meklēt garšvielas un atklāja Ameriku. Kolumbs atveda uz Eiropu čili piparus, vaniļu, tabaku un, protams, kartupeļus, bez kuriem latviešu virtuvi vairs nevar iedomāties.

AUGUSTS

15

Pirmdiena

Zenta, Dzelde, Zelda

Kaņepes kā garšvielas? „Piparu vietā viņi ņēma sagrūstas kaņepes un kaņepju pienu; vēl tagad šie abi pieder pie viņu mīļākajiem ēdieniem,” — Garlībs Merķelis 18. gadsimtā par mūsu senču sadzīvi 12. gadsimtā.

AUGUSTS

16

Otrdiena

Astra, Astrīda

Senatnē rudzi bija nezāles, kas auga kviešu un miežu laukos, un Senajā Romā tie tika uzskatīti par neēdamiem. Latvijas teritorijā rudzus pārtikā lieto kopš 8. gadsimta, taču tie joprojām nav populāri ārpus Eiropas.

AUGUSTS

17

Trešdiena

Vineta, Oļegs

Senlaikos latvieši ēdienos garšvielas gandrīz neizmantoja, bet, kā zināms, garšu ēdienam var piešķirt arī trauks. Senie vidzemnieki gaļas ēdienus gatavoja koka traukos, kuros meta sakarsētus akmeņus, bet zivis vārīja bērzu mizu traukos, kas piešķīra zivs gaļai īpaši labu garšu.

AUGUSTS

18

Ceturtdiena

Liene, Helēna, Elena, Ellena, Liena

Latviešu virtuvē iecienītos ķiplokus var ēst arī vienus pašus: veselai galviņai nogriež augšpusi, noņem ārējās miziņas, liek uz folijas, uzlej olīveļļu, uzkausa sāli, melnos piparus un rūpīgi aiztin foliju. Cep +180° C aptuveni 20–25 minūtes, līdz daiviņas ir mīkstas.

AUGUSTS

19

Piektdiena

Melānija, Imanta

Vai zināt šos ticējumus? Ja ēdiens ir pārsālīts, tad to gatavojusi iemīlējusies saimiece. Ja izber sāli — mājās būs strīds.

AUGUSTS

20

Sestdiena

Bernhards, Boriss, Rojs

Pagatavo plastilīnu!

Tev vajadzēs glāzi miltu, pusglāzi sāls, 1 ēdamkaroti eļļas, 2 ēdamkarotes sodas un glāzi ūdens. Visu samaisa kopā un vāra uz vidējas uguns. Kad masa sāk vilkties kamolā, plastilīns ir gatavs! Krāsai un smaržai atdzesētā masā var iemīcīt kakao pulveri, kurkumu, maltu papriku, kanēli vai muskatriekstu.

AUGUSTS

21

Svētdiena

Konstitucionālā likuma „Par LR valstisko statusu” pieņemšanas un LR faktiskās neatkarības atjaunošanas diena

Janīna, Linda

Augusta pučs bija neveiksmīgs valsts apvērsuma mēģinājums Padomju Savienībā 1991. gada 19.—21. augustā. Apvērsums neizdevās, sabruka PSRS, un Latvija atguva pilnīgu suverenitāti.

AUGUSTS

22

Pirmdiena

Rudīte, Everts

Lai, griežot sīpolu, nelītu asaras, pirms griešanas ieliec sīpolu uz pāris minūtēm saldētavā. Citi pavāri iesaka griežot turēt mutē citrona šķēlīti, maizes gabaliņu vai vienkārši svilpot.

AUGUSTS

23

Otrdiena

Staļinisma un nacisma upuru atceres diena

Vitālijs, Ralfs, Valgudis

Šī diena veltīta ne tikai totalitāro režīmu upuru atcerei, bet arī „Baltijas ceļa” piemiņai. 1989. gada 23. augustā ap diviem miljoniem baltiešu sadevās rokās 600 km garā ķēdē, apliecinot vienotību centienos pēc brīvības. Vairāk: www.thebalticway.eu.

AUGUSTS

24

Trešdiena

Bērtulis, Boļeslavs

Bērtuļa diena iezīmē brūkļu laika sākumu un sākumu vakarēšanai skatu gaismā. Brūkļu ievārījums ir izcila piedeva ne tikai pankūkām, kūkām, biezpienam, bet arī gaļas un zivju ēdieniem, jo sevišķi pīles cepetim un putraindesai.

AUGUSTS

25

Ceturtdiena

Ludvigs, Ludis, Ivonna, Patrīcija, Patriks

Latvijas dārzos un pļavās bieži sastopamā gurķumētra ir ne vien skaista puķe, bet arī garšaugš. Gurķumētras pirmās lapiņas var izmantot kā piedevu salātiem, jogurtam un biezpienam. Ar zilajiem ziedīņiem var rotāt ēdienu vai iekrāsot dzērienus.

AUGUSTS

26

Piektdiena

Natālija, Tālija, Broņislavs, Broņislava

Vai zināt, kas ir „virces”? Tā mēdz saukt smaržīgos piparus. Tie gan nav īsti pipari, bet aptuveni 10 metrus gara tropiska koka žāvēti augļi, kas tiek novākti negatavi. Smaržīgie pipari aug visur Dienvidāzijā un vairumā Vidusamerikas valstu.

AUGUSTS

27

Sestdiena

Žanis, Jorens, Alens

Atmini mīklu!
Vectēvs pirtī, bārda ārā.
(Atbilde: biete)

AUGUSTS

28

Svētdiena

Auguste, Guste

Latvijas mežmalās bieži var sastapt parasto raudeni jeb oregano, kas picai piešķir tās raksturīgo smaržu, kā arī pietāv mājas desām un pastētēm.

AUGUSTS

29

Pirmdiena

Armīns, Vismants, Aiga

Kadiķis ir viena no spēcīgākajām garšvielām ziemeļnieku virtuvē. Kādreiz kadiķa zariņš ar ogām māju sargājis no raganām un mēra, tagad to izmanto gaļas ēdienos, lai tiem piešķirtu „meža noti” un vēderam būtu vieglāk pārstrādāt smago ēdienu.

AUGUSTS

30

Otrdiena

Alvis, Jolanta, Samanta

Augusts Latvijā tradicionāli ir bijis kāzu mēnesis. Līgavas pie plīvura stiprināja mirtes zariņus, jo uzskatīja mirti par veiksmīgas laulības simbolu. Taču mirtes lapiņas un augļus var izmantot arī kā garšvielu kulinārijā. Arī krustnagliņas iegūst no mirtes paveida.

AUGUSTS

31

Trešdiena

Vilma, Aigars

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

(uz Skolu)

SEPTEMBRIS AR SUŅIEM

1

Ceturtdiena

Zinību diena

Ilmārs, Iluta, Austrums

Latvijā šajā dienā sākas mācības skolās, bet daudzviet pasaulē vēl turpinās brīvdienas. Vasaras karstāko laiku no jūlija līdz septembra sākumam mēdz saukt par „suņu dienām” no latīņu vārda „canīcula” (‘sunīte’).

Septembra apņemšanās: paildzināt vasaras brīvības sajūtu, dodoties garās pastaigās ar sunīti!

SEPTEMBRIS

2

Piektdiena

Elīza, Lizete, Zete

Atmini mīklu!

Vīrs iet pa tīrumu, rats uz muguras.

(Atbilde: suns ar paceltu asti)

SEPTEMBRIS

3

Sestdiena

Berta, Bella

Rotaļa „Sunīši”

Iezīmē rotaļas laukumu, pa kuru var skriet. Izrauga vienu no spēlētājiem — „sunīti”, kuram jāķer pārējie. Ja ķērājam izdodas kādu noķert, piesitot tam ar roku, tas kļūst par „sunīti” un sāk citu ķēršanu.

SEPTEMBRIS

4

Svētdiena

Dzintra, Dzintara, Dzintars

Mājas suns ir viena no pelēkā vilka pasugām. Cilvēki pieradināja suņus pirms 15 000 gadiem, un šobrīd pasaulē ir aptuveni 400 miljoni suņu.

SEPTEMBRIS

5

Pirmdiena

Klaudija, Persijs, Vaida

Populārākie suņu vārdi Latvijā: Bella, Bruno, Bingo, Ringo, Pipars, Argo, Reksis, Lora, Šēra, Džeris, Rembo, Hugo, Leo, Mona, Beta, Grēta, Šeila.

SEPTEMBRIS

6

Otrdiena

Maigonis, Magnuss, Mariuss

Par *suņusēnēm* sauc sēnes, kuras sēņotāji parasti neņem. Vienas no zināmākajām ir pļavas vītenes — šīs sēnes parasti aug apļos, kurus dēvē par raganu apļiem. Taču sēne ir ēdama, to cepurītes var izmantot zupās vai mērcēs.

SEPTEMBRIS

7

Trešdiena

Regīna, Ermīns

Rakstnieces Regīnas Ezeras daiļrade nav iedomājama bez suņiem. Viņa ir bijusi saimniece pieciem suņiem un daudz par tiem rakstījusi, bet tieši garās pastaigas jeb, kā viņa teica, „desmittūkstoš kilometru divatā ar suni” bieži kļuva par ierosmi teksta radīšanai.

SEPTEMBRIS

8

Ceturtdiena

Ilga

Septembri sauc arī par Viršu mēnesi. Virši der ne tikai tējām un ziedu pušķiem. Ar viršiem var noklāt jumbus, pildīt matračus un spilvenus, gatavot slotas vai asus beržamos saimniecībai.

SEPTEMBRIS

9

Ceturtdiena

Bruno, Telma

Mēles mežģi

Suns savam saimniekam Sīmanim saplēsa
sarkansvītrotos svētdienas svārkus.

Siltas šaltis šalcot šļāca, šņācot šaujas,
šļakstot šķeļas: ššš!

SEPTEMBRIS

10

Sestdiena

Jausma, Albertīne

Latviešu tautas ticējums

Kas apsola kaut ko sunim, bet apēd to pats,
tam uzmetas suņa nagla (augonis).

SEPTEMBRIS

11

Svētdiena

Tēva diena

Signe, Signija

Tēva dienu Latvijā daudzi atzīmē ar sportiskām aktivitātēm — dodoties pārgājienos vai rīkojot orientēšanās spēles dabā.

SEPTEMBRIS

12

Pirmdiena

Erna, Evita, Eva

Rainis

Katram savs darbs

— Še, sunīti,
Mācies grāmatu lasīt! —
Sunīts grāmatu ostīja,
Kājām kasīja,
Ar purnu grozīja.
— Ko, puisīti,
Gribi no manis prasīt?
Vai tu pats proti riet?
Pēc zaķiem skriet?
Nakts sargos iet? —
Katrs savu darīja,
Abi draugos palīka.

SEPTEMBRIS

13

Otrdiena

Iza, Izabella

Mūsu senči skolas gadus mērīja ziemās:
pirmziemnieks, otrziemnieks utt. Mācības
sākās ap oktobra vidu un beidzās aprīlī —
Jurģu dienā.

SEPTEMBRIS

14

Trešdiena

Sanita, Santa, Sanda, Sanija, Sandija

Latviešu valodā suņi saka „vau-vau”. Vai tu
zini, kā suņi rej citās valodās? Angļu valo-
dā — „vuf-fuf”, armēņu — „haf-haf”, igauņu —
„auh-auh”, franču — „ua-ua”, indiešu — „bau-
bau”, poļu — „hau-hau”, krievu — „gav-gav”,
velsiešu — „vf-vf”.

SEPTEMBRIS

15

Ceturtdiena

Sandra, Gunvaldis, Gunvaris, Sondra

Iecienītākās suņu šķirnes Latvijā: vācu aitu suns, Jorkšīras terjers, labradors, špics. Savukārt Latvijas dzinējsuns ir Latvijā radīta šķirne. Latvijas dzinējsuņa galvenais uzdevums ir, pārvietojoties lēkšiem, medībās ar ožu sajūst dzīvnieka atrašanās vietu.

SEPTEMBRIS

16

Piektdiena

Asja, Asnate, Dāgs

Vai zināt šos teicienus?

„Kas nebaro suni, baro zagli” — kas pats nav bijis piesardzīgs, maksā par sekām.

„Sēd kā suns uz siena kaudzes” — tā saka par cilvēku, kurš nedalās ar citiem.

„Tur jau tas suns aprakts” — tur jau tā lieta (skaidrojot situāciju).

SEPTEMBRIS

17

Sestdiena

Vera, Vaira, Vairis

Atmini mīklu!

Kas pelna maizi ar muti?

(Atbilde: suns)

SEPTEMBRIS

18

Svētdiena

Liesma, Elita, Alita

Kādas mēdz būt suņu profesijas? Suns-asistents, neredzīgo pavadonis, policijas suns, kara suns, medību suns, pēddzinis, gans, sargs, aktieris, slīcēju glābējs, terapijas suns, pajūga vilcējs, trifeļu meklētājs.

SEPTEMBRIS

19

Pirmdiena

Verners, Muntis

Aita ēdusi sienu ar gardu muti, bet sunim, to redzot, radusies skaudība. Viņš skatījies, skatījies, uzlēcis uz siena un aizdzinis aitu projām. No tā nu esot cēlies sakāmvārds par skaudīgu cilvēku: „Sēd kā suns uz siena: ne pats ēd, ne aītai dod.”

Latviešu teika

SEPTEMBRIS

20

Otrdiena

Guntra, Ginters, Marianna

Kā pagatavot našķus sunim?

Samaisa 2 glāzes pilngraudu miltu ar 2 burciņām mazuļu ēdiena (melleņu, liellopa, saldā kartupeļa). Iegūto masu izrullē biezā slānī, sagriež vidēji lielos gabaliņos un cep krāsnī 25 minūtes.

SEPTEMBRIS

21

Trešdiena

Modris, Matīss, Mariss

Suņa redze ir piemērota medīšanai. Tās asums ir vājāks nekā cilvēkam, toties spēja saskatīt kustīgu objektu ir ļoti augsta. Ir pierādīts, ka suņi spēj saskatīt un identificēt savu saimnieku no 1,5 kilometru attāluma. Atšķirībā no cilvēkiem suņi neredz sarkano un zaļo krāsu — šie toņi tiem ir pelēki.

SEPTEMBRIS

22

Ceturtdiena

Baltu vienības diena

Māris, Mārica, Maigurs

Baltu vienības diena tiek atzīmēta kopš 2000. gada. Diena izvēlēta par godu 1236. gadā notikušajai Saules kaujai, kurā baltu apvienotais karaspēks uzveica krustnešus.

SEPTEMBRIS

23

Piektdiena

Vanda, Veneranda, Venija

Vārda „suns” otra nozīme ir ‘ļoti slikts’, ‘neciešams’. Kā teicienos „suņa laiks”, „suņa dzīve”. „Pazīt kā raibu suni” — saka par kādu, ko visi zina viņa slikto īpašību dēļ. „Suns zina, ko ēdis” — saka par cilvēku, kas, apzinādamies savus pārkāpumus, baidās no soda.

SEPTEMBRIS

24

Sestdiena

Agris, Agrita

No ozolzīlēm var pagatavot ne tikai zīļu vīriņus, bet arī dažādus dzīvniekus, izmantojot sērkokciņus par ķepām, sērkokciņu galviņas — par acīm, bet astes vai ausu vietā var iespraust smilgas.

SEPTEMBRIS

25

Svētdiena

Rodrigo, Rauls

Suņu sliktās uzvedības iemesls visbiežāk ir tas, ka suns kļūmīgi uztversaimniekasniegtos signālus. Svarīgi ir ieviest noteikumus — kur drīkst gulēt, sēdēt, kad būs rotaļas — un tiem arī sekot.

SEPTEMBRIS

26

Pirmdiena

Eiropas Valodu diena

Gundars, Kurts, Knuts

Visā Eiropas Savienībā šajā dienā tiek svinēti valodu daudzveidības svētki, kuros iedzīvotāji tiek aicināti ieklausīties citu valodu skanējumā un gūt iedvesmu jaunu valodu apgūšanai. Katru gadu plašu izglītojošo pasākumu programmu piedāvā Latviešuvalodasaģentūra kopā ar sadarbības partneriem — aktuālajai informācijai seko: www.valoda.lv.

SEPTEMBRIS

27

Otrdiena

Ādolfs, Ilgonis

Trejdaivu sunītis ir pļavas augs, kas aug mitrās grāvmalās. Savu nosaukumu tas, iespējams, ieguvis tādēļ, ka auga pelēkbrūnās sēklas gluži kā sunīši ķeras pļavu bridējiem drēbēs un tās ir grūti nokratīt. Sunīšu tēja nomierina gan nervus, gan sakairinātu ādu.

SEPTEMBRIS

28

Trešdiena

Sergejs, Svetlana, Lana

Kas sunim sper, tam slikti klājas;
kas suni ciena, tas ilgi dzīvo.

Sunīšam maizes devu
Dižen lielu gabaliņu;
Sunīts man pasacīja,
Kas pa mežu vazājās:
Zirgu zagļi, krampju lauži,
Jaunu meitu vīlējiņi.

Latviešu tautasdziesma

SEPTEMBRIS

29

Ceturtdiena

Miķelis, Mikus, Miks, Mihails

Miķēldiena senāk bija vieni no bagātākajiem svētkiem. Šajā laikā raža jau bija novākta, lopī vasarā izauguši un varēja rīkot pamatīgas dzīres. Mielasta galdu bija pieņemts rotāt ar labības kūlīšiem un vārpu vainagiem.

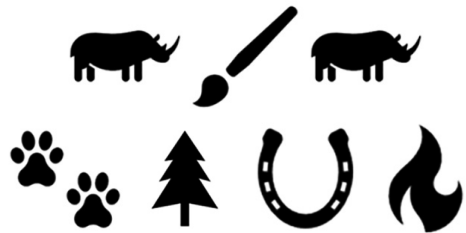
SEPTEMBRIS

30

Piektdiena

Elma, Menarda, Elna

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

(;ndēj pod)

OKTOBRIS — SPOKTOBRIS

1

Sestdiena

Zanda, Lāsmā, Zandis

Latviešu tautas mīkla

Re kur spoks, ērmulēns:
Sešām kājām divgalvēns;
Ar tām četrām ātri skrien,
Ar tām divām lēni iet.

(lātņiēks un zīrgs)

OKTOBRIS

2

Svētdiena

Skolotāju diena Latvijā
(pasaulē atzīmē 5. oktobrī)

Ilma, Skaidris

Par godu Skolotāju dienai daudzās Latvijas skolās šīs nedēļas piektdienā skolotāji nestrādā, bet mācību stundas vada vecāko klašu skolēni.

OKTOBRIS

3

Pirmdiena

Elza, Ilizana

Oktobri sauc arī par Veļu mēnesi. Veļi ir mirušo senču gari, kas pēc nāves turpina dzīvi viņšaulē, bet šajā laikā nāk apciemot savas dzimtas ļaudis. Šo laiku senie latvieši parasti veltīja klusākām nodarbēm — rokdarbiem, mīklu minēšanai, pasaku stāstīšanai un viņšaulē aizgājušo tuvinieku pieminēšanai.

OKTOBRIS

4

Otrdiena

Modra, Francis, Dmitrijs

Godinot aizgājējus, veļiem senatnē klāja bagātīgu galdu vai mieloja tos rijā, pirtī, senajās ziedošanas vietās. Mielastam parasti vārīja biezputru, bet galdā cēla arī citus ēdienus, darīja alu un cepa plāceņus. Kamēr veļi nebija mielojušies, saimes ļaudis ēdienam nepieskārās. Kad veļi bija pamieļoti, tos lūdza aiziet.

OKTOBRIS

5

Trešdiena

Amālija, Amēlija

Veļu laiku sauc arī šādos vārdos: Dievaines, Zemlikas, Paurīšu laiks, Garu dienas, Ķauķu vakari. Bet pašus veļus – ilģi, vecajie, velēnieši, ēni, leļi, māžekļi, raudučī, pauri.

OKTOBRIS

6

Ceturtdiena

Monika, Zīlgma, Zilga

Fobija ir bailes no ikdienišķām lietām vai situācijām, kas ir nesamērīgas ar patieso draudu apjomu. Izplatītākās fobijas: akrofobija (bailes no augstuma), klaustrofobija (bailes no šaurām telpām), niktofobija (bailes no tumsas) un arahnofobija (bailes no zirnekļiem).

OKTOBRIS

7

Piektdiena

Daumants, Druvvaldis

Vai zini šos teicienus?

„Jo mazāk kāds runā,
jo vairāk dzird tā vārdus.”

„Klusākajiem cilvēkiem ir skaļākie prāti.”

OKTOBRIS

8

Sestdiena

Aina, Anete

Mēles mežģis

Loki, spoki, veci koki, ko tu savu mēli moki?

OKTOBRIS

9

Svētdiena

Elga, Helga, Elgars

Māris Čaklais
Spoku stāsti

Kur tad pusnaktī
tik pēkšņi vēji?
Kas tur skrēja?
Kas nodrebēja? [..]

Savā stiprajā pilī
es bēgu —
uzvelku segu
līdz degunam.

Bet ar vienu ausi
es klausos —
cik skaistas, cik skaistas
tomēr ir šausmas!

OKTOBRIS

10

Pirmdiena

Arvīds, Arvis, Druvis

Kristīgā baznīca savulaik aizliedza latviešu zemniekiem rīkot mielastus veļiem. 17. gadsimtā Kurzemes mācītājs Pauls Einhorns savos pierakstos sūdzējies, ka latvieši veļu laikā tikai ēdot un dzerot un nemaz negribot strādāt.

OKTOBRIS

11

Otrdiena

Monta, Tince, Silva

Mēmā putra ir veļu cienasts, kuru vārot nedrīkst runāt. Latvijā putras vienmēr bijušas cieņā un tās ēduši gan bagāti, gan nabagi. Tāpēc putrai ir daudz nosaukumu: biezenis, grūdenis, ķempe, pļepenīca.

OKTOBRIS

12

Trešdiena

Valfrīds, Kira

Pēc mielasta veļus dzina projām — dažkārt ar dziesmām, plaukšķināšanu vai ar krāsns kruķi izbakstot pagultes. Tad saime skatījās, vai ēdiens aiztikts. Ja bija aiztikts, saimes ļaudis priecīgi mēlojās, jo ticēja, ka nodrošināta senču labvēlība.

OKTOBRIS

13

Ceturtdiena

Irma, Mirga

Skaitli 13 mēdz saukt par velna duci. Daudzas Eiropas tautas uzskata, ka šis skaitlis nes nelaimi, bet 13. datumā notiek „mīklainas sakritības”. Nekādu pierādījumu gan šai māņticībai nav.

OKTOBRIS

14

Piektdiena

Vilhelmīne, Minna

14. oktobri sauc arī par Veco Lapkriti vai Pokrova dienu. Uzskata — kāds ir laiks šajā datumā, tāda būs visa ziema. Ja bērzs bez lapām šajā dienā, būs maīga ziema; ja lapu vēl daudz, būs barga ziema.

OKTOBRIS

15

Sestdiena

Valsts valodas diena

Eda, Hedviga, Helvijs

1998. gada 15. oktobrī tika papildināts Satversmes 4. pants, nosakot, ka valsts valoda Latvijā ir latviešu valoda. Valsts valodas dienu atzīmējam kopš 2021. gada.

OKTOBRIS

16

Svētdiena

Daiga, Dinija, Dinārs

Gaujas labajā krastā pie Siguldas atrodas Velnala, kas ir 50 m dziļa. Teika vēsta, ka velns tur pārlaidis nakti un no viņa elpas sienas nokvēpušas melnas. Alas griestos ir seši caurumi, kurus sauc par velna skursteņiem.

OKTOBRIS

17

Pirmdiena

Gaits, Karīna, Gaitis

Visā Latvijā ir noturīgas kapu kultūras tradīcijas, un oktobris ir labākais laiks kapu apkopšanai. Sausas, tikko nokritušas lapas ir daudz vieglāk savākt kaudzēs nekā tad, kad tās jau salijušas un smagas.

OKTOBRIS

18

Otrdiena

Rolands, Rolanda, Ronalds, Erlends, Lūkass

Ķirbis ir ļoti vērtīgs, tāpēc ieteicams to regulāri iekļaut ikdienas uzturā. Tas satur A, B, C, E, K, PP vitamīnus, kāliju, cinku, organisko želatīnu. Krēmzupas vārīšanai labāk izvēlēties sviesta ķirbi vai muskatķirbi, kura gabaliņus vispirms ieteicams apcept sviestā vai augu eļļā.

OKTOBRIS

19

Trešdiena

Elīna, Drosma, Drosmis

Velns savu vārdu ieguvis no vārda „velis”, kam pielikts burts „n”, lai izklausītos līdzīgi vārdam „melns”. Velnu dēvē arī par Jodu un Jupi.

OKTOBRIS

20

Ceturtdiena

Leonīds, Leonīda

Ja nomāc kāds jautājums vai vajadzīgs padoms, veļu laikā var kurināt pirti un aicināt tajā veļus, saucot viņus vārdā. Peroties pirtī, jautājums jātur prātā un jācenšas ieklausīties sajūtās. Ja telpā parādās vēsuma sajūta, velis ir klāt!

OKTOBRIS

21

Piektdiena

Urzula, Severīns

„Velēt” nozīmē tīrīt, mazgāt, daudzīt ar vāli, padarīt audumu mīkstāku.

OKTOBRIS

22

Sestdiena

Īrisa, Irīda, Airisa

Rotaļa „Noslēpumu maiņš”

Auduma maiņā slepus ieliek dažādus priekšmetus (karoti, atslēgu, monētu, glie-mežvāku u.c.), bērns liek maiņā roku un mēģina nosaukt, ko tajā satausta. Atminētās lietas no maiņa var izņemt.

OKTOBRIS

23

Svētdiena

Daina, Dainis, Dainida

Kā radušies spoku stāsti?

Kādreiz precētas sievas apsedza galvu, bet neprecētas meitas matus pina bizē. Staigāt ar vaļējiem matiem bija nepieklājīgi. Tādēļ, ja kāds ieraudzīja sievieti ar plandošiem matiem, varēja nodomāt, ka saticis pārda-bisku būtni.

OKTOBRIS

24

Pirmdiena

Renāte, Modrīte, Mudrīte

Veļu laikā varot zīlēt nākotni. Kad meitene veļu laikā mizo ābolu, viņai jāveido viena gara miza, kas ar labo roku jāmet pār kreiso plecu. Zemē nokritusī miza izveidos nākamā vīra vārda pirmo burtu.

OKTOBRIS

25

Otrdiena

Beāte, Beatrise

Baidīties ir noderīgi! Klausoties šausmu stāstu vai skatoties filmu, mēs iemācāmies atpazīt baiļu sajūtas un tās kontrolēt.

OKTOBRIS

26

Trešdiena

Amanda, Kaiva, Amanta

Lietuvēns ir mistiska būtne, kas, visbiežāk naktīs, moka dzīvniekus un cilvēkus. Ja saimnieks no rīta atrod kūtī zirgu vai govī sviedros — lietuvēns nojājis. Slikts miegs un nakts murgi tika raksturoti kā lietuvēna mocības. Raksturīga sajūta, ka cilvēka krūtīs nospiež smagums, it kā kāds būtu uzsēdies virsū.

OKTOBRIS

27

Ceturtdiena

Lilita, Irita, Ita

Veļu laika ticējumi

Ja veļu laikā matus griež,
tad tie vairs neaugot.

Veļu laikā jāiet gulēt pirms pusnakts, citādi
piemeklēs visādas nelaimes.

OKTOBRIS

28

Piektdiena

Ņina, Ninona, Antoņina, Oksana

28. oktobri sauc par Simjūda dienu, kas bieži minēta kā galvenā un arī pēdējā veļu laika diena, kurā aicināja ciemos un mīloja mirušo garus. Dzīvie šajā dienā cits pie cita neciemojās un arī ēdienu nevārīja.

OKTOBRIS

29

Sestdiena

Laimonis, Elvijs, Elva, Elvis, Laimis

Sumpurnis latviešu mitoloģijā ir cilvēkveidīga būtne ar cilvēka rumpi un suņa galvu. Sumpurņa masku var pagatavot no staipīgas bikšu staras vai piedurknes fragmenta. Tam izgriež caurumus acīm un mutei, bet ausu vietā pielīmē vecus cimdus. Briesmīgākam skatam masku var aplīmēt ar dažādiem puniem, bumbuliem, spalvu kušķiem.

OKTOBRIS

30

Svētdiena

Nadīna, Ulla, Adīna

Kā ir pareizi teikt — Halovīns vai Helovīns? Vārds ir radies no angļu nosaukuma „All Hallows' Evening” jeb „Visu Svēto vakars”, un latviešu valodā to atveido kā „Halovīns”.

OKTOBRIS

31

Pirmdiena

Halovīns

Valts, Rinalds, Rinalda

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

(Saldumus vai izjokosim)

NOVEMBRIS — SILTKĀJIS

1

Otrdiena

Ikars

Kurš gan nezina teicienu — „Galvenais, lai kājas būtu siltas!” Latvijā novembris ir rakstaino zeķu laiks. Senākās adītās zeķes tapušas ap 500. gadu Ēģiptē. Taču šīm zeķēm kājas lielais pirksts bija atdalīts no pārējiem, lai tās varētu nēsāt sandalēs. Mūsdienās tāda mode šķiet neiedomājama!

Novembra apņemšanās: rūpēties, lai visiem ir silti!

NOVEMBRIS

2

Trešdiena

Vivita, Dzīle, Viva

Visā pasaulē ar dīvainu, krāsainu vai atšķirīgu zeķu nēsāšanu tiek pausts atbalsts dažādām sabiedrības grupām — cilvēkiem ar invaliditāti, cīņai pret apcelšanu skolās. Dāvinot zeķes, rudens mēnešos mēdz atbalstīt vientuļos cilvēkus pansionātos vai bezpajumtniekus.

NOVEMBRIS

3

Ceturtdiena

Ērika, Dagnija

Novembra senais nosaukums ir Salnu mēnesis. Ja Salnu mēnesis ir auksts, tad marts būs silts, vēsta ticējums. Ja snieg un stiprs sals, gaidāms bagāts gads. Novembris ir mūsu tautas stipruma mēnesis, kad, neraugoties uz ikdienas nebūšanām, jūtamies vienoti un tuvāki cits citam.

NOVEMBRIS

4

Piektdiena

Atis, Otomārs, Oto

Vai zināt teicienus?

„Ar kreiso kāju no gultas izkāpis” — saka par cilvēku, kam slikts garastāvoklis.

„Ar kājām gaisā” — otrādi, ačgārni.

„Ar sausām kājām” — bez grūtībām tikt galā ar situāciju.

NOVEMBRIS

5

Sestdiena

Šarlote, Lote

Adiet, bērni, ko adāti,
Vilkam zeķes noadiet.
Vilkam kājas nosalušas,
Purvus, mežus bradājot.

Dziedot pārmaiņus liek kopā vienas rokas
īkšķi ar otras rādītājpirkstu.

NOVEMBRIS

6

Svētdiena

Linards, Leons, Leo, Leonards, Leonarda

Adīšana sākotnēji bija vīriešu nodarbe —
jūrniki adīja un laboja zvejas tīklus.

16. gadsimtā Eiropā pie amatnieku ģildēm
izveidoja cimdu adīšanas darbnīcas. Tajās
uzņēma tikai vīriešus, sievietes drīkstēja
palīdzēt vien dzijas vērpšanā.

NOVEMBRIS

7

Pirmdiena

Helma, Lotārs

Krāšņākās tautiskās zeķes meklējamas pie
suijiem Alsungā — līdz celim garas, lieliem
zvaigžņu un zaru rakstiem koši dzeltenā,
sarkanā, rozā, violetā, zilā un zaļā krāsā.
Uzkrītoši spilgtās zeķes labi sader ar vien-
krāsaino tautas tērpu, bet vispār suiiti
uzskata, ka krāsas nav jāsaskaņo, jo tad
tērps izskatās pliekans.

NOVEMBRIS

8

Otrdiena

Aleksandra, Agra

Mārtiņdienas galdam var plānot ne tikai cepeti, bet arī citus tradicionālus dārzeņu ēdienus. Latvijā vienmēr cieņā bijuši rutki, rāceņi un kāļi, kas uzturvērtības ziņā ir vērtīgāki par kartupeļiem, turklāt ēdami arī svaigi.

NOVEMBRIS

9

Trešdiena

Teodors

Auklu vīzes jeb peternes ir Latgalei raksturīgi ziemas apavi, kuru pamatne ir no koka, bet apavu virsma sapīta no līnu virvēm. Daudzās latgaliešu sētās tās nēsājuši vēl pagājušā gadsimta sākumā.

NOVEMBRIS

10

Ceturtdiena

Mārtiņš, Mārcis, Markuss, Marks

Mārtiņdiena! Šī diena ir viduspunkts starp rudens un ziemas saulgriežiem. Līdz Mārtiņiem zemniekiem bija jābeidz aršana, kulšana un visi smagie darbi, tāpēc tos sauc arī par apkūlības svētkiem.

NOVEMBRIS

11

Piektdiena

**Lāčplēša diena – Latvijas brīvības
cīņās kritušo varoņu piemiņas diena**

Ojārs, Rainers, Nellija

„Zeķu māmuļa” jeb kādreiz izsūtītā Helga Neperte no 1993. līdz 2006. gadam adīja un Lāčplēša dienā dāvināja vilnas zeķes Brīvības pieminekļa un Prezidenta pils godasardzes karavīriem. Kopumā karavīriem uzdāvināts tūkstotis zeķu pāru.

NOVEMBRIS

12

Sestdiena

Kaija, Kornēlija

Zeķei, kas pazaudējusi pāri, var piešūt pogu acīs un degunu, diegu matus, cepurīti, un sanāk izcila lelle mājas leļļu teātrim. Piešujot kuplas ausis, var pagatavot Lāčplēsi, bet no melnas zeķes — Melno bruņinieku. Izspēlē kopā ar bērniem abu legendāro cīņu!

NOVEMBRIS

13

Svētdiena

Eižens, Jevgeņijs, Jevgeņija

Līdz 1000. gadam Eiropā zeķes bija simbols tam, cik cilvēks ir bagāts, jo tikai bagātnieki spēja tās atļauties. Zeķes uzskatīja par karalisku dāvanu — piemērotu, lai dāvinātu karalim. Latvijā zeķes sāktas valkāt 18. gadsimtā, un to varējuši atļauties tikai turīgie zemnieki.

NOVEMBRIS

14

Pirmdiena

Fricis, Vikentijs, Vincents

Latviešu gleznotājs Voldemārs Irbe (1893—1944) tautā dēvēts arī par baskāji Irbīti, jo viņš vienmēr staigāja basām kājām, arī ziemā. Gleznotājs bija pazīstams ar ātru gleznošanas manieri. Kā pats reiz izteicies, viņš pie darba strādājis tik ilgi, cik nenoguris varot nostāvēt uz vienas kājas.

NOVEMBRIS

15

Otrdiena

Leopolds, Undīne, Unda

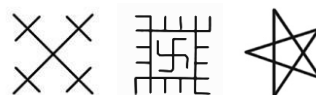
Latvijā dzērveņu lasīšanas sezona sākas septembrī, bet turpinās vēl novembrī — tā beidzas tad, kad purvus un laukus pārklāj sniegs. Dzērvenes ar medu un ķiplokiem uzskata par neaizstājamu imunitātes stiprināšanas līdzekli, kas palīdz atvairīt saaukstēšanos.

NOVEMBRIS

16

Trešdiena

Banga, Glorija

Slīpais krusts, ugunskrusts, lietuvēna krusts — senie latvieši uzskatīja, ka, zeķēs un cimdos ieadītas, šīs zīmes pasargā to nēsātāju no nelaimēm.

NOVEMBRIS

17

Ceturtdiena

Hugo, Uga, Uģis

Vārds „rakstīt” nozīmē ne tikai pierakstīt ar grafiskām zīmēm vai sacerēt tekstus, bet arī rotāt ar rakstiem — aužot, kaļot, adot, izšujot.

NOVEMBRIS

18

Piektdiena

Latvijas Republikas Proklamēšanas diena

Aleksandrs, Doloresa, Brīve

Ojārs Vācietis
Tu esi Latvija

Šo pašu svētāko
tu neaizmirsti:
vai celies debesīs,
vai jūras dzīlēs nirsti,
vai draugu pulkā
dali savu prieku,
vai viens pats satiecies
ar pretinieku —
tu esi Latvija!

NOVEMBRIS

19

Sestdiena

Elizabete, Liza, Līze, Betija

Mēles mežģi

Miķelis Kāķešķē meklē ogu ķekarus.

Sakalst dadža lapas asas,
ja nav stādam valgas rāsas.

NOVEMBRIS

20

Svētdiena

Anda, Andīna, Vīgo

Dzijas krāsošanai senāk dārzos audzēja pļavas puķes — madaras un mēles —, no kurām ieguva sarkano un zilo krāsu. Druvā salasīja dzeltenes dzeltenajai krāsai. Neparastu violetu toni ieguva no cūku pupu pākstīm un melleņu ogām, bet oranžu krāsu — no egļu zaru ķērpjiem.

NOVEMBRIS

21

Pirmdiena

Zeltīte, Andis

Atmini mīklas!

Kas pa dienu vazājas, bet pa nakti karājas?

Dienā pilns, naktī tukšs.

(Zekes, zābaks)

NOVEMBRIS

22

Otrdiena

Aldis, Alfons, Aldris

Kas ir „mārkāja”? Kuldīgā un Alsungā tā dēvē sila ķirzaku. Tautas folklorā arī minēts, ka tā ir ārkārtīgi indīga, taču fakti pierāda pretējo.

NOVEMBRIS

23

Trešdiena

Zigrīda, Zigfrīda, Zigrīds

Legingi ir senāki par zeķubiksēm! Tie radās jau 14. gadsimtā, un leģingus zem drēbēm nēsāja gan sievietes, gan vīrieši. Dizaina ziņā tie nebija sevišķi atšķirīgi, laika gaitā mainījušies tikai materiāli. Agrāk leģingi kalpoja par apakšveļu, mūsdienās tie bieži vien ieņem zeķubikšu vai bikšu vietu.

NOVEMBRIS

24

Ceturtdiena

Velta, Velda

Par dilbu sauc apakšdelmu jeb rokas daļu no elkoņa līdz locītavai, reizēm arī kājas stilbu, kā arī zeķes un zābaka daļu, kas sedz stilbu.

NOVEMBRIS

25

Piektdiena

Katrīna, Kate, Kadrija, Trīne, Katrīne

Katrīnas diena ir seno latviešu sieviešu diena — sievietes šai dienā ne šuj, ne ada, ne dara kādus sieviešu darbus, vakarā pārgērbjas vīriešu drēbēs un iet puišus kaitināt.

NOVEMBRIS

26

Sestdiena

Konrāds, Sebastians

Leons Briedis

Novembrīti

Ai, tu manu novembrīti!
Kam tik gauži nobridies,
Klauvē tu pie durvīm rītos,
Sliekšņa priekšā apstājies?

Viss tik tumšs — vien dvēselīti
Nespēj aptumšot nekas.
Gan jau, brāl, ar decembrīti
Viss būs baltās kupenās.

NOVEMBRIS

27

Svētdiena

Lauris, Norberts

Ziemassvētkos likt dāvanas zeķē nav latviešu tradīcija, taču tās popularitāte pieaug, jo, salīdzinot ar iesaiņojamo papīru, zeķe ir ilgtspējīgs dāvanu iesaiņojums. Leģenda vēsta, ka Svētais Nikolajs gribējis iepriecināt kādu nabadzīgu ģimeni un caur skursteni iemetis naudu zeķēs, kas žāvējās pie kamīna.

NOVEMBRIS

28

Pirmdiena

Rita, Vita, Olīta

Latviešu ticējumi

Ja sasiť kreiso kāju, tad sagaidāma laime.

Ja dziedādams aun kājas,
tad staigājot jāraud.

Kad kāju apakšas niez, tad dabū dancot.

NOVEMBRIS

29

Otrdiena

Ignats, Virgīnija

Skābēti kāposti latviešu virtuvē ir viena no populārākajām piedevām pie pamatēdiena. Tas ir lēts un veselīgs našķis, kurš satur vērtīgas baktērijas un daudz C vitamīna, kas ir tik svarīgs ziemas periodā.

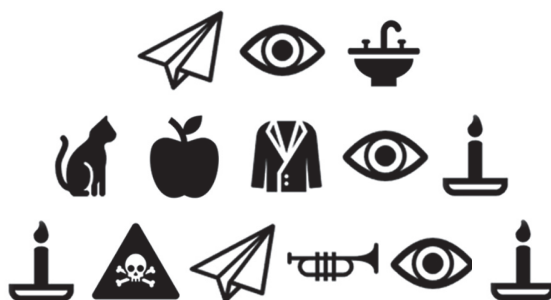
NOVEMBRIS

30

Trešdiena

Andrievs, Andrejs, Andris

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

(Lai kājas siltasi)

DECEMBRIS AR BĀRDU

1

Ceturtdiena

Arnolds, Emanuels

Decembrī, kad lāči guļ dziļā miegā, ir labākais laiks, lai ataudzētu kārtīgu mežcirtēja bārdu un sajustu lāci vai Lāčplēsi sevī. Tā ir iespēja vīriešiem izmēģināt jaunu tēlu un padomāt par savu ārējo izskatu un veselību. Kupla bārda var noderēt arī kā maska, ja pēkšņi un neparedzēti jāiet budēļos, un galu galā — ziemā ar bārdu ir siltāk!

DECEMBRIS

2

Piektdiena

Meta, Sniedze

Rūpīgi kopta un kupla bārda ir vīrieša lepnums un vīrišķības simbols. Lai izaudzētu bārdu, nepieciešams vismaz viens mēnesis. Bārdas mīkstināšanai var izmantot kokosriekstu, dadžu vai kaņepju eļļu.

DECEMBRIS

3

Sestdiena

Evija, Jogita, Raita

Raiņa mēles mežģis

Jau sprakst un brakst,

Plaisas veras,

Šķilas atplīst un krīt,

Gals ja ne šodien, tad rīt.

(Izrunāt 5 reizes ar vienu elpu.)

DECEMBRIS

4

Svētdiena

**Pret latviešu tautu vērstā totalitārā
komunistiskā režīma genocīda upuru
piemiņas diena**

Baiba, Barbara, Barba

Barbas jeb Bārbaliņas dienā senāk tika godināta aitu un kazu aizgādne. Šo dienu atzīmē arī kristīgā pasaule, kam svētā mocekļa Barbara ir artilērijas un arī matemātikas aizbildne. Viņas vārds, tāpat kā „barbars”, cēlies no grieķu vārda „svešais”, „ārzemnieks”.

DECEMBRIS

5

Pirmdiena

Sabīne, Sarma, Klaudijs

Vai zināt, kas ir smakrs? Kurzemē tā mēdz saukt zodu. Par kamiešiem kurzemnieki dēvē plecus, bet par puneru sauc nabu. Savukārt, ja no pagraba vai citas tumšas vietas atskan spiedziens, tad kurzemniekiem nūdien ir skaidrs, ka saimnieci tur negaidīti pārsteidzis tanis (zirneklis)!

Tā viš i tai Kurzems pusē!

DECEMBRIS

6

Otrdiena

Nikolajs, Niklāvs, Niks, Nikola

Zināmākais kuplās bārdas īpašnieks pasaulē ir Ziemassvētku vecītis. Holandes bērnus viņš apciemo visagrāk — jau 6. decembrī, lai pēc tam dotos tālāk uz ziemeļiem.

DECEMBRIS

7

Trešdiena

Antonija, Anta, Dzirkstīte

Bārdas augšanu veicina produkti, kas satur vitamīnus B5, B3, B9, piemēram, liesa gaļa, rieksti, piens, olas dzeltenums. Bārdai palīdz augt arī cinks, kuru satur ķirbis, spināti, austeres un lēcas.

DECEMBRIS

8

Ceturtdiena

Gunārs, Vladimirs, Gunis

Vijciema čiekurkalte ir pasaulē vienīgā čiekuru žāvēšanas vieta, kuras iekārtas saglabājušās no tās darbības sākuma — 1895. gada. Pēc sveķiem un dūmiem smaržojošā kalte visvairāk tiek izmantota ziemā — tajā tiek iegūtas čiekuru sēklas jaunu mežu stādīšanai.

DECEMBRIS

9

Piektdiena

Tabita, Sarmīte

Teicienu „ar bārdu” mēdz lietot, runājot par kaut ko daudzkārt pieminētu. Tas ienācis latviešu valodā no krievu valodas, tādēļ pareizāk ir teikt „neatrisināts jautājums” un „novecojusi informācija”.

DECEMBRIS

10

Sestdiena

Guna, Judīte

Jāzeps Osmanis

Nakts mīkla

Vectētiņš ar bārdu smailu
Un ar galvasvidu kailu
Visu nakti neguļ miegu,
Sēj pār laukiem gaismu liegu.
Spodri staro debess jums,
Un mums rodas jautājums:
Kas dod naktī gaismu?
Viņš! —
Bet kas ir šis vectētiņš?
(Mēnestiņš)

DECEMBRIS

11

Svētdiena

Voldemārs, Valdemārs, Valdis

Decembri senāk saukuši par Vilku mēnesi. Latviešu mitoloģijā vilks uzskatīts par Dieva suni. Zinātnieki aprēķinājuši, ka vilku žoklī slēpjas neticams spēks — tā kodiens ir vismaz divreiz spēcīgāks par suņa kodienu, un vienā reizē vilks var apēst 10 kg gaļas!

DECEMBRIS

12

Pirmdiena

Otīlija, Iveta

Garlībs Merķelis raksta, ka jau 12. gadsimtā bārdām bijis liels prestižs latviešu senču sabiedrībā. Tos, kurus gribēja sodīt, tiem bārdiņi apcirpa, un viņi nevarēja rādīties sapulcēs. Par to liecina arī daudzi ar bārdi saistītie uzvārdi — Bārda, Lielbārdis, Biez-bārdis, Melbārdis, Rudbārdis, Misiņbārdis, Zilbārdis un citi.

DECEMBRIS

13

Otrdiena

Lūcija, Veldze

Bluķi Ziemassvētkos velk ne tikai Latvijā, bet arī citās Eiropas valstīs, un bluķa dedzināšanas tradīciju saista ar labklājības vairošanu. Taču Francijā uzskata, ka Ziemassvētku bluķis jāapēd, tāpēc viņiem bluķis ir salda rulete, kas aplieta ar šokolādi un izrotāta ar sēnītēm un meža rūķīšiem.

DECEMBRIS

14

Trešdiena

Auseklis, Gaisma

Bārda aizsargā tās nēsātāju no infekcijām — pat vairāk nekā deguna matiņi. Bārda aiztur baktērijas un alergēnus un tie mazāk nokļūst elpošanas sistēmā.

DECEMBRIS

15

Ceturtdiena

Johanna, Hanna, Jana

Fricis Bārda
Spārni

Ar divi blāzmainiem spārniem
balts gulbis debesi šķeļ,
un blāzmainie spārni viņu
bez gala gaismā ceļ.

Vai neesam mēs divi spārni,
ar kuņiem pacelties
grib dzidrajā bezgalībā
pats mīlestības Dievs?!

DECEMBRIS

16

Piektdiena

Alvīne

Ziemassvētku dziesmu piedziedājuma refrēns „kaladū” ir spēka vārds tāpat kā „līgo”. Tas cēlies no latīņu vārda „calendae”, kas apzīmē katra mēneša pirmo dienu. No šī vārda cēlies arī vārds „kalendārs”.

DECEMBRIS

17

Sestdiena

Hilda, Teiksma

Latviešu pasaka

Kādā rijā nācis velns spokoties, un cilvēki nav varējuši glābties. Saimnieks nu atnesis uz riju koka bluķi, ieplēsis tajā spraugu un galā iesitis vadzi. Atnāk velns un prasa: „Kas tur ir?” Vīrs atbild: „Tai bluķī ir mana tēva medus.” Velns pieliecas paskatīties un iebāž spraugā savu bārdu. Vīrs izsit vadzi, un velnam bārda paliek bluķī. Velns nu aizbēdzis prom ar visu bluķi.

DECEMBRIS

18

Svētdiena

Kristaps, Kristofers, Krists, Klinta, Kristers

Latgalē tradicionālos masku gājienus sauc: čigoni, kaladnīki, ražyni, dādi, galenkas, pakulas, spūki, kaitas, ubagi; Vidzemē — tatari, bubuļnieki, jokupēteri; Zemgalē — danča bērni, ķēmi, dēdas, ķinķēziņi; bet Kurzemē — ķekatas, budēļi, miežvilki, čigāni, spokstiņi un buki.

DECEMBRIS

19

Pirmdiena

Lelde, Sarmis

Latviešu tautasdziesmās bārda simboliski tiek saistīta ar vīrišķīgu spēku un vecuma viedumu.

Veca tēva sirma bārda
Ap ozolu pabiruse.
Kas grib gudra padomiņa,
Lai iet viņu salasīt.

DECEMBRIS

20

Otrdiena

Arta, Minjona

Par „ķūķu vakaru” senāk sauca Ziemassvētku priekšvakaru, kurā latvieši tradicionāli vārīja „ķūķi” — biezputru ar cūkas ausi, sauktu arī par „grūdeni” un „zīdeni”.

DECEMBRIS

21

Trešdiena

Ziemas saulgrieži

Toms, Tomass, Saulcerīte

Latvijā, tāpat kā visā ziemeļu puslodē, šodien ir īsākā diena gadā — tā ilgst tikai sešas stundas. Latvieši ir raduši sadzīvot ar tumsu, uzskatot, ka bez tumsas nav gaismas un katram ir jāizdzīvo tumsas periods, lai atkal nāktu gaisma.

DECEMBRIS

22

Ceturtdiena

Saulvedis, Saule

Bluķa vilkšana Ziemassvētkos ir pagāniska auglības veicināšanas tradīcija. Bluķis ir vīrišķais — pasaules koka simbols, bet zeme ir sievišķais — mātes simbols. Velkot bluķi, zeme tiek simboliski apaugļota. Ar bluķi tika savākts arī viss sliktais, kas iepriekšējā gadā sētā un tās apkārtnē bija noticis, lai pēc tam to sadedzinātu.

DECEMBRIS

23

Piektdiena

Viktorija, Balva

4. gadsimtā dzīvojušais Santa Klauss, Svētais Nikolajs jeb Brīnumdaris ir gandrīz vienīgais no tā laika svētajiem, kura ārējo izskatu ir noskaidrojuši zinātnieki. Viņa mirstīgās atliekas bija teicami saglabājušās, un garā, sirmā bārda liecināja par ilgu mūžu, bet platā piere — par augstu intelektu.

DECEMBRIS

24

Sestdiena

Ziemassvētku vakars

Ādams, Ieva

Ko skaitīt pie eglītes?

Simtu cepu kukulīšu,
Ziemassvētku gaidīdama:
Simtiņš nāca danča bērnu
Ziemassvētku vakarā.

Nākat iekšā, Ziemassvētki,
Nu mēs jūs gaidīsim:
Namamāte durvis vēra,
Rokā gaiša uguntiņa.

Latviešu tautasdziesmas

DECEMBRIS

25

Svētdiena

Pirmie Ziemassvētki

Stella, Larisa

Dedziniet gaišu guni,
Laidiet Dievu istabā:
Dieviņš brauca pār kalniņu
Sudrabotu mētelīti.

Latviešu tautasdziesma

PRIECĪGUS ZIEMASSVĒTKUS!

DECEMBRIS

26

Pirmdiena

Otrie Ziemassvētki

Dainuvīte, Gija, Megija

Ziemassvētki ir labākais laiks nākotnes zīlēšanai un zvaigžņu skaitīšanai. Ja Ziemassvētku un Jaungada naktī pie debesīm daudz zvaigžņu, tad nākamajā vasarā būs daudz ogu un sēņu.

DECEMBRIS

27

Otrdiena

Elmārs, Inīta, Helmārs

Daudzām tautām zivs ir laimes un labklājības simbols. Arī latviešu ticējumi vēsta, ka, Jaunam gadam iestājoties, jāēd zivis, lai nākamajā gadā būtu daudz naudas. Savukārt zivju zvīņas esot jāizzāvē un jāieliek maciņā.

DECEMBRIS

28

Trešdiena

Inga, Ivīta, Irvīta, Ingeborga

Daudzām tautām pastāv tradīcija pieskarties bārdai, jo uzskata, ka tas nes laimi.

DECEMBRIS

29

Ceturtdiena

Solveiga, Ilgona

Tautasdziesmās minētais „trejdeviņi” nozīmē $9 \times 9 \times 9 = 729$. Ja šo skaitli izdala ar divi, iegūstam 354,5, kas ir gandrīz vienāds ar dienu skaitu vienā gadā. Tā kā indoeiropieši senāk dienas un nakts skaitījuši atsevišķi, tad trejdeviņas dienas un nakts patiesībā ir viens gads.

DECEMBRIS

30

Piektdiena

Dāvids, Dāvis, Dāniels, Daniela, Daniels

Vai zināt teicienu „Nav ko gudrot jaunu kalendāru”? Tas nozīmē, ka nevajag lieki prātot.

DECEMBRIS

31

Sestdiena

Vecgada diena

Silvestrs, Silvis, Kalvis

Vai vari izlasīt, kas šeit rakstīts?

(laimīgu jauno gadu)